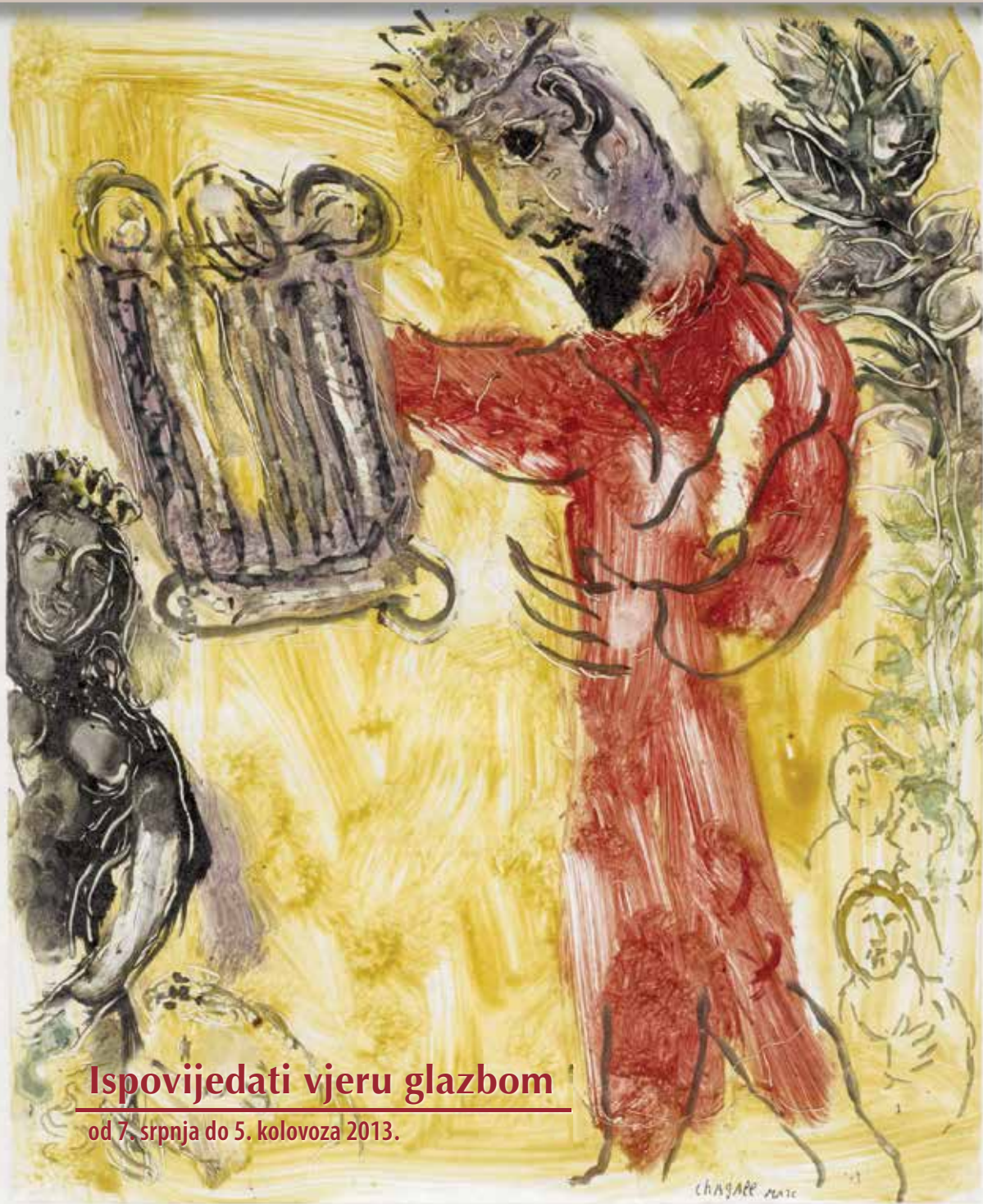

7
2013

liturgijsko-pastoralni list
ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXX. • cijena: 13 kn

Ispovijedati vjeru glazbom

od 7. srpnja do 5. kolovoza 2013.

2013 **7**

God. XXX. (2013.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
mons. Ivan Šaško,
Ante Crnčević, Petar Bašić,
Ivan Ćurić, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Ivan Šaško

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Gabrijela Miličević Mikić

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
Faks: 01 5635 051
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

M. Chagall, Davidov hvalospjev, 1966.

ISSN 1331-2170 – UDK 282

živo vrelo

urednikova riječ

1

- ☐ Profesionalci pjevanja

naša tema: Ispovijedati vjeru glazbom

2

- ☐ Ispovijedati vjeru glazbom, I. Šaško
- ☐ Melodičnost otajstva vjere, A. Crnčević
- ☐ »Vjerovanje« (Credo) u glazbenome izričaju, Melita Mataković-Rožić

otajstvo i zbilja

20

- ☐ Biblijska razmišljanja:
I. Šaško, S. Slišković, Ž. Tanjić,
A. Vučković, I. Raguz
- ☐ Četrnaesta nedjelja kroz godinu
- ☐ Petnaesta nedjelja kroz godinu
- ☐ Šesnaesta nedjelja kroz godinu
- ☐ Sedamnaesta nedjelja kroz godinu
- ☐ Osamnaesta nedjelja kroz godinu

trenutak: pisma čitatelja

40

- ☐ Liturgija između ispunjenja i nade

Profesionalci pjevanja

Briga oko ljepote i dostojanstva liturgijskoga slavlja katkada nas, u našoj oduševljenosti Bogom i u želji za uzvišenošću hvale iskazane njemu, znade odvesti od liturgijske estetike i istinitosti slavlja, kao prvoga kriterija vrjednovanja, i zvesti nas izazovom estetizma u kojemu se lijepo i umjetnički vrijedno ne mjere liturgijskim događajem, nego izvanjskošću koja plijeni pogled i osvaja sluh. Ta izvanjska ljepota može stvoriti dojam divljenja, zadovoljstva, gotovo sigurnosti da smo nešto veliko Bogu darovali. No, liturgija je ponajprije Božje darivanje ljudima, otajstvo Božjega spasenjskoga silaska među ljude. Gdje se zaboravi tu dimenziju darovanosti, sva obrednost i sami pristup liturgiji zadobivaju značenje i obličje koji ne pripadaju vlastitosti kršćanskoga slavljenja.

Ponegdje se tako župni pjevački zborovi vole pohvaliti da u svojim redovima imaju 'pjevače profesionalce' ili pak da glazbu na liturgijskim slavljinama oblikuju kao 'pravi profesionalci'. Pritom se misli na vještinu i umijeće pjevanja, na umjetnički dojam koji se stvara, na sposobnost 'izvođenja' i zahtjevnijih glazbenih djela... U toj 'profesionalnosti' može, međutim, lako izostati ono što pripada istinskoj *liturgijskoj profesiji*. Svako je liturgijsko slavlje ponajprije *professio fidei*, ispovijedanje vjere, stavljanje osobne vjere *pred* zajednicu (*pro-fiteri*), pred svijet, pred samoga Boga. Pjevačka i sveukupna slavljenička 'profesionalnost' u liturgiji Crkve počiva na snazi ispovijedanja vjere. Valja se stoga uvijek iznova i uvijek s novom iskrenošću pitati u kojoj je mjeri naše udioništvo u liturgiji čin ispovijedanja vjere. Ako svojim udioništvom i doprinosom, vršeći neku liturgijsku službu, ispovijedamo samo svoju sposobnost naviještanja, propovijedanja, pjevanja, sviranja ili ravnjanja liturgijskom zajednicom, tada se gasi ona *profesionalnost* kojom se treba odlikovati i resiti svako liturgijsko slavlje – ispovijedanje vjere Crkve. Primanje dara pretpostavlja poniznost, poklonstvo pred Darivateljem.

Pjevanje i glazba u liturgiji povlašteni su način ispovijedanja vjere. Zato pjevanje i glazba pretpostavljanju najprije slušanje, otvaranje, usvajanje Božjega govora i njegova darivanja da bi bili *iz-rečeni, iz-neseni, is-povjedeni* u činu vjere. Nije moguće *iz-reći i is-povjediti* ono što nije pohranjeno duboko u ljudsko srce. Tek kada radost susreta s Bogom, istina koju nam objavljuje i dar koji nam u ljubavi pruža u potpunosti obuzmu srce, tek tada srce ima potrebu izreći i ispovjediti bogatstvo koje ga nadvisuje. Tek tada, iz obilja Božjega dara koji se živi, glazba biva liturgijskom, dostojnom čina ispovijedanja i slavljenja vjere. Liturgijska glazba očituje *radost poniznosti* pred Darom koji se prima, čuvajući se *oholosti pružanja* dara Bogu ili zajednici vjernika.

Urednik

Ispovijedati vjeru glazbom

Ivan Šaško

Umjetnost, osim što ima snagu mijenjati živote drugih, ostaje čudesno susretište umjetnika i otajstva. Čini

mi se da je od svih umjetnosti glazba 'umjetnost s najbržim učinkom' jer najbrže zahvaća čovjeka.

Unatoč tomu, glazba je u odnosu na bogoštovlje manje osporavana od likovnih/vizualnih umjetnosti. Dok se u području likovne umjetnosti pojavilo načelno pitanje o slikama, koje je dovelo čak do ikonoklazma, s odjekom u općereligijskim temama o mogućnosti 'slikanja svetoga', o dohvaćanju i 'predstavljanju' božanskoga, ne postoji nešto slično na razini glazbe. Bez obzira na sve teškoće u preispitivanju kakva je glazba spojiva s liturgijom, nije se rodio 'muzikoklazam'.

Svaki čovjek vjeru ispovijeda na način i onim izražajem u kojemu se najviše očituje njegova osobnost, odnosno istinitost onoga što želi izraziti. To je ispovijedanje njega samoga, a ono je – za vjernika – nemoguće bez Boga. Umjetnost, osim što ima snagu mijenjati živote drugih, ostaje čudesno susretište umjetnika i otajstva. U svemu tome možda je glazba najneposredniji izražaj obnavljanja ljudskoga duha. Čini mi se da je glazba 'umjetnost s najbržim učinkom' jer najbrže zahvaća čovjeka, prema glazbi se najbrže određuje suzvučje, sukladnost, odobravanje ili neprihvatanje.

S druge strane, glazba je u odnosu na bogoštovlje i na bogoslužje manje osporavana od likovnih/vizualnih umjetnosti. Dok se u području likovne umjetnosti pojavilo načelno pitanje o slikama koje je dovelo čak do ikonoklazma, s odjekom u općereligijskim temama o mogućnosti 'slikanja svetoga', o dohvaćanju i 'predstavljanju' božanskoga (kao procesu koji dovodi do zatvorenoga predstavljanja), ne postoji nešto slično na razini glazbe. Bez obzira koliko bilo poteškoća do dana današnjega u preispitivanju kakva je glazba spojiva s liturgijom, kakva ju obogaćuje, kakvom glazbom ispovijedamo svoju vjeru i naviještamo Radosnu vijest, nije se rodio 'muzikoklazam'.

Glazba je bila lakše poveziva i vezana uz Riječ, možda zato jer je doslovno vezana uz jezik, uz govorenje, a ne uz neki drugi oblik govora, kakav je likovni. (Neka bude usput rečeno i to da je teško naći ime za umjetničke izražaje, jer i glazba ima svoju 'likovnost' i 'vizualnost'; ona uprisutnjuje 'lik' i stvara slike, a tiče se i ostalih osjetila, tako da su te podjele uvijek nedostatno prikladne.) Ta nam činjenica doziva u svijest važnost prisnosti bilo koje liturgijske umjetnosti s Božjom riječju. Tu je izvoriste i ispovijedanju vjere umjetnošću.

Nefunkcionalnost (ne-razlučnost) – nemir – divljenje

Strogo gledano, glazba i pjevanje nisu nužnost u liturgiji. U okviru molitvenoga ili liturgijskoga slavlja nema ničega što bi se moralo, što je nužno (*causa necessitatis*) izreći glazbom, kako to kaže J.-Y. Hameline (čije misli iznosim i na koje se nadovezujem u ovome prilogu). Tako niti jedno glazbeno djelo, ma kako bilo sjajno i uzvišeno, nije moralo postojati. Svijet bi išao svojim tijekom, Bog bi ostao Bog i bez Bachovih i Mozartovih djela. Isto se može reći i za crkveno pjevanje. Zapravo, nužnost glazbe našla bi se u proturječju sa svojom ljepotom koja raste iz slobode i nadahnuća.

Ta ne-nužnost iznimno je važna za našu duhovnost u vremenu koje se odlikuje neobičnom potrošnjom glazbe svake vrste, kao da se radi o

zadovoljavanju neke prijeko (korisne) potrebe. Jednako tako živimo u vremenu kada naša slavlja ne pronalaze sljubljenost glazbenoga i obrednoga čina te često izgledaju kruto, isforsirano, gdje po mnogočemu glazba nije ugođena.

Polazeći od glazbe u pitanju duhovnosti, dobro je prepoznati ne-odlučnost (nerazlučnost) glazbe, odnosno nemogućnost da joj se olako pridaju neke funkcije. Glazba pripada redu govora, činu govorenja. Ne može se govoriti punih usta, ali se može govoriti pjevajući ili čak pjevati govoreći, ali i pjevati bez riječi. Tako sv. Augustin spominje *vox sine verbis*, glas bez riječi, u čemu je vidio iznenađujuć prjelazak na granicu i onkraj govora. Baš se u tome očituje da je pjevanje stanoviti nemir, emocija ustroja, prije negoli je izražaj nekoga preciznog osjećaja.

Pjevanje u jezičnu komunikaciju unosi nemir; ono je obrat, izvrtanje, 'subverzija' u doslovnome smislu. I baš to mu daje gotovo ulogu ključa za ono što su stari nazivali *suavitas cantus* – slatkoća pjevanja, odnosno njegova sposobnost ganuća, zadivljenosti. A što je zadivljenost? Rekao bih čudna mješavina subjekta koji se potvrđuje i gibanja koje istodobno troši svoju energiju. Divljenje je metaforički međuprostor napetosti i opuštenosti; potvrde i pitanja; zadovoljstva i nezadovoljstva; narcisoidnosti i melankolije.

U pjevanju, u glazbi općenito ljudsko biće je očarano u iskustvu poželjnosti. Snaga pjevanja je u toj čudnoj igri između ispraznosti i punine, s iznenađujućom snagom preokreta, tako da omogućuje put od ispraznosti do najčišće istine čovjeka. Zbog toga nas ne smije iznenaditi da će i naizgled banalna glazba često dodirnuti životnu bit.

Funkcionalnost glazbe?

Redovito se u govoru o glazbi, osobito liturgijskoj, s jakim katehetskim usmjerenostima, upušta u nabranje njezinih funkcija. Tako se nužno nađemo pred pitanjem čemu nešto služi, koji je cilj. Reći će se na primjer za ulaznu pjesmu da ona na početku liturgijskoga slavlja treba povezati zajednicu, pomoći njezinu oblikovanje. Dakle, postoji neki očekivani učinak; pjevanju i sviranju se (za)daje neka zadaća, što je ovdje prilično nalik liturgijskoj socijalizaciji, stvaranju zajedništva.

No, uvijek postoji opasnost da se od pjevanja očekuje previše unutar korištenja sredstva kojima se želi postići usmjerenje pozornosti ili postići psihološku podlogu. Za pristup koji je duhovniji treba reći možda upravo suprotno, a to znači da pjevanje (štoviše svaki poetsko-glazbeni čin) ima drugi učinak: ne da nas poveže, nego da nas 'odveže' (kako se kolokvijalno čuje govoriti: da nas 'otkvači'), da zajednicu vjernika oslobodi i poetički otvori za mogući novi smisao spasenjskoga događaja. Zato odgovor opet mora živjeti od obje dimenzije: one koja se nameće izvanjski – pjevanja zajedno, ali to još nije dostatan litur-

Pjevanjem se Crkva, zajednica vjerujućih, pridružuje nebeskoj Crkvi i zajedno s njom iskazuje hvalu Bogu.

U glazbi čovjek dopušta da bude očaran, zahvaćen, unesen, da bude ranjen, vođen kamo inače nije kanio ići.

*Svečano unošenje
Zavjetnoga kovčega u Jeruzalem.
Nepoznati autor, 15. st.
The J. Paul Getty Museum,
Los Angeles.*

bitku dimenzije igre, *deluziji*), nego se dopušta zahvatiti, raniti, dopušta se voditi kamo čovjek nije želio ići. Tako Augustin piše: »Bio je to glas Božjega naroda koji smo slušali u psalamskim tužaljka i vi ste bili uznemireni slušajući taj glas jer ste njegov dio. Ono što pjeva jedan, odjekuje u srcima svih. Blaženi oni koji se, kao u zrcalu, prepoznaju u tim mnogobrojnim glasovima.« (*Tractatus in Iohannis evangelium*, X, 7) Mislim da je baš to važno u govoru o ispovijedanju vjere.

Pjevanje i ispovijedanje vjere

Ne bi bilo dobro prenaglasiti važnost glazbe i pjevanja u cjelovitosti života koji se želi uskladiti i oblikovati evanđeljem. Naime, kako piše sv. Jeronim (*Komentar Poslanice Efežanima*, III, V, 19) od najranijih su vremena u Crkvi postojali ljudi koji su, što se pjevanja tiče 'loše zvučali' (*kakofonoī*), no ta *kakofonija* nije zaprjeka da pronalazimo analogiju između pjevanja i ispovijedanja vjere. Naime, pjevanje je prostor življenja, radostan prostor, nalik onomu koji stvara vjera.

Pjevač je uvijek pomalo 'stranac' samomu sebi te time pokazuje odlike otajstva i teologalne mudrosti koja se temelji na objavi. Pjevanje sadrži tu objaviteljsku dimenziju jer pjevač nije netko tko sve zna i koji svime vlada i sve nadzire. On je uvučen u prostor u kojemu mu se objavljuje istina, na tragu onih iskustava u kojima – bez umnažanja osobnosti – čovjek postaje 'pratiteljem samomu sebi'. To je karakteristično za vjernika koji uvijek osjeća jednu

gijski kriterij; te one koja daje čuti zvukove slavlja određenoga otajstva. Baš zbog jednosmjernosti, puno puta se u Crkvi ne razumiju upozorenja liturgičara suvremenim kompozitorima.

Na početku slavlja pjevanje i glazba su poput sonde, bačene u istraživanje oblika odjeka koji produbljuju smisao našega zajedništva. To je ono što se može različito osjetiti u hodočasničkoj pjesmi u mnoštvu pred ciljem hoda u nekome svetištu ili pak u večernjemu slavlju časoslova u nekoj seoskoj kapelici ili nekome zagrebačkom samostanu.

Za duhovnost glazbenika jedno od važnijih mjesta iz spisa crkvenih otaca svakako su IX. i X. poglavlje *Ispovijesti* sv. Augustina, kao i uvod u VI. knjigu njegova djela *De Musica*. Za njega su osobito zanimljivi psalmi, u kojima se – kako kaže – sva 'patetičnost' ljudskoga duha mjeri tisućama odjeka čežnje za spasenjem.

Kada se ljudsko biće koje nosi u sebi čežnju dopušta očarati (taj je pojam u hrvatskoj izveden iz 'čari', ali je u nekim drugim jezicima povezan s pjevanjem *incantus*; *enchanté*), tada se ne gubi jednostavno u prividu (zaigranosti, *iluziji* – od *in-ludere*) ili razočaranju (gu-

prisutnost više. Kada u liturgiji u mnoštvu drugih glasova čujem svoj glas, taj se izražaj nikada ne dovršava i trajno posjeduje snagu novih spoznaja.

U činu pjevanja, baš kao i kod ispovijedanja vjere slušanje ima prvenstvo pred 'razumijevanjem', otajstvo pred informacijom. Još nešto: pjevanje se uči i usvaja slušajući drugoga te se uvijek podrazumijeva intonizacija (naći se na pravome tonu) i sintonizacija (biti zajedno na pravome tonu). Razumljivo je stoga pomalo povlašteno mjesto pjevanja za snagu spomena, baš kao što je to i glede vlastitih imena, naslova svetinja, odrednica poziva i svega što je tako drago izražajima vjere. Uostalom, u tome je smislu lako potvrditi korištenje pjevanja za pripovijedanje (spasenjskih) događaja ili njihova odjeka u sadržajima vjere.

Pjevanje, osim što pripada redu darovanosti, u sebi sadrži i odliku žrtve. Zgodno je primijećeno da je pjevanje živo stvaralaštvo 'čistoga gubitka'. Pjevanje u sebi ne nosi korisnost, ali je smješteno u konkretnost življenja da bi preobrazilo njegovu otežanost i ne-pjevnost, mijenjajući i oblikujući zvuk na temelju vlastitoga disanja. Poput životnoga udaha i izdaha i pjevanje je usko povezano s dahom; životno kao i vjera. Pjevanje je tako izvrstan odražaj životnosti nasuprot umiranja. Možda je i u toj životnosti razlog da su mučeniči, kojima nije ostalo ništa, prije smrti posezali upravo za pjevanjem.

Pjevanje, vrijedno je i to reći, stvara učinak međupovezanosti između nositelja sadržaja i samoga sadržaja. Glazba govori i kada nema riječi. 'Pjevati Boga', ispovijedati ga, znači izricati ga kao pijevnoga. Bog je sebe izrekao u Kristu i postao izgovoriv u Duhu, no pjevanje Boga je čin vjere i uvijek u povezanosti s divljenjem. Sv. Albert Veliki je zapisao da nema vjere bez zadivljenosti – *nulla fides sine admiratio*.

Čin pjevanja, poput ispovijedanja vjere, povezuje usta, srce i um čovjeka. U starome učenju Crkve čitamo da se pjevanje, kada je vezano uz neki čin riječi kojom se naviješta vjera, smješta u privrženost (navezanost kao *pietas*) i u uz užitak (*delectatio*). U pjevanju se spajaju radost i počast, blizina i udaljenost, s time da ono teži nadvladati udaljenost, ali mu to ne uspijeva u potpunosti. Pjevanje je uvijek izražaj čežnje i napetost s ostvarenjem. Tu treba tražiti značenje i važnost pjesama ljubavi (ljubavnih), koje su tako blizu tjelesnomu izražaju kakav je zagrljaj, a ipak ostaju pjesme. Usuđujem se reći, što vrijedi i za izražaj vjere, da je *pjesma čudesan zagrljaj bez ruku*.

Rekli smo da glas Crkve, pretočen u pjevanje u zajednici vjernika, nije pod imperativom nužnoga (*non necessitate sed delectatione*). Time bolje razumijemo da je spasenje pitanje radosti, ali nije daleko niti od onoga što teologija zove *cogitatio fidei* – traženje i otkrivanje novoga obzora jer pjevani navještaj u liturgiji nije udvostručivanje izgovorenoga, nego se snažnije premješta u metaforičnost.

Ljepota koja se veže uz pjevanje najizvrsnija je u obradovanosti Gospodinom. Sjetimo se da u himnu *Na Isusov se spomen sam* pjevamo da se »u duši budi dragi plam«. To je *dulcis memoria*, nastavljajući: »Što nježnije da zapjevaš, što ljupkije da poslušаш, il' što draže promatraš no Isus što je, Gospod naš.« (*Nil canitur suavius, nil auditur jucundius, nil cogitatur dulcius, quam Jesus Dei Filius.*) Tri priloga: *suavius, jucundius, dulcius*, na tragu radosti i razmatranja (*cogitatio*) pokazuju da pjevanje vjere nije prvotno izražaj vjere, nego susret u otajstvu i užitak bivovanja u Kristu. ■

Melodičnost otajstva vjere

O glazbi i pjevanju u ispovijedanju i slavljenju vjere

Ante Crnčević

Vjeroispovijest je odgovor vjere, pristajanje uz Riječ, uz Božju objavu, uz njegov poziv, uz njegovo djelo spasenja. Stoga je Vjerovanju vlastitije pjevanje nego obično izgovaranje ili recitiranje. Možda je danas vjeri ponestalo snage traženja da bude pretopljena u pjesmu koja je čin svečanoga ispovijedanja vjere, a možda je i glazbi ponestalo osjetljivosti i sluha za ispovijest i slavlje vjere, zadovoljavajući se samo ulogom praćenja ili urešavanja liturgijskoga čina. U tom su smislu i naša slavlja i naša glazbena nastojanja potrebna obnove, ali i uskladbe u ispovijedanju vjere.

Može li čovjek ne pjevati? Gotovo da nema ljudskoga iskustva koje nije izrečeno glazbom i pjevanjem. Radost, ushit, zajedništvo, tuga, bol, iščekivanje, nadanje – sve je nebrojeno puta izrečeno glazbom, pjevanjem... Svaki posao u koji čovjek unosi svega sebe lako izvuče pjesmu na usne. Pa i sama vjera teži da bude izrečena glazbom i pjevanjem. Glazbom se vjera slavi, ispovijeda, upoznaje, produbljuje, razmatra, naviješta, svjedoči... Sveti Ambrozije, osvrćući se na jednu homiliju svetoga Bazilija, ističe da je psalamska pjesma *fidei canora confessio*, zvučno ispovijedanje vjere (*Enn. in ps.*, 1, 9). U slavlju Crkve glazba postaje »zvučnost vjere«. Glazba je našla svoje stalno mjesto u liturgiji Crkve iz jednostavnoga razloga – jer je liturgija čin vjere. Unutar liturgijskoga slavlja pjesma i glazba pronalaze svoje opravdanje ne tek svojom obrednom funkcionalnošću, sposobnošću stvaranja zajedništva, snagom otvaranja za plemenitost i iskrenost, nego također teološkim i estetičkim razlozima koji povezuju vjeru i glazbu. Ako glazba pripada području estetskoga, onda ona postaje osobito vlastita iskustvu vjere. Za crkvene oce estetsko uvijek pretpostavlja iskustvo čovjekovih osjetila (gr. *aisthanomai*). Vjera, a osobito čin slavljenja vjere, zahvaća cijeloga čovjeka: razum i osjeća je, misao i osjetilnu spoznaju, nakane i očekivanja, čine i odnose... Glazba je estetska forma vjere upravo po tome što nudi istinitost iskustva vjere. Ona ne dočarava vjeru nego ju izriče i u nju unosi.

Na tome tragu možemo promišljati o načinu na koji je glazba oblikovala čin ispovijedanja vjere u liturgijskome slavlju Crkve. Ovdje ćemo kratko ukazati na značenje obrednoga mjesta koje se daje Ispovijesti vjere u dinamici slavlja te sâm način njegova izricanja, odnosno pjevanja.

Obredno mjesto kao znak

Već smo u prethodnim razmišljanjima pokazali da je Simbol vjere, *Credo*, u rimsku tradiciju slavlja euharistije unesen dosta kasno, nakon što je bio već raširen u istočnim liturgijama te u hispanskoj, galaskoj i nekim drugim zapadnim obrednim tradicijama. Početke recitiranja Vjerovanja u slavlju euharistije dao je carigradski monofizitski patrijarh Timotej koji godine 515. određuje uvođenje te obredne prakse u svome patrijarhatu, a što brzo biva prihvaćeno na čitavome istoku. Tu će novost zakonskom odredbom god. 568. potvrditi car Justin II. Prije cjelova mira i donošenja darova, nakon čega je

započinjala anafora (euharistijska molitva), svi bi recitirali Simbol vjere. Recitiranjem Vjerovanja nakon što bi katekumeni bili otpušteni sa slavlja, vjerno se poštivala *disciplina arcani* po kojoj otajstva vjere nisu mogla biti povjeravana onima koji još nisu u punomu zajedništvu s Crkvom. Smještanje svečane vjeroispovijesti u euharistijsku liturgiju, a ne u liturgiju riječi, koja se nekoć nazivala *didaktičkom misom*, pokazuje da Vjerovanje čuva isповјednu i hvalbenu dimenziju, vlastitu euharistiju koja je žrtva hvalе. U ispovjedenoj vjeri Crkva prinosi žrtvu hvalе i ima udjela u spomen-činu Kristova djela otkupljenja. Vjerovanje u obrednoj dinamici slavlja nije, dakle, imalo zadaću poučiti ili oblikovati zajednicu u pravovjerju Crkve, nego slaviti vjeru. Pravovjerje je pretpostavka za istinitost i zajedništvo slavlja.

Početke euharistijskoga ispovijedanje Simbola vjere na Zapadu nalazimo najprije na hispanskome poluotoku. Nakon što su se arijanski Vizigoti zajedno sa svojim kraljem Rekaredom vratili pravovjerju, na velikom su krajevnom saboru u Toledu god. 589., javno ispovjedili pravu vjeru te je donesena odredba da se u svim crkvama u Španjolskoj i Galiciji redovito izgovara Simbol vjere *secundum formam orientalium Ecclesiarum* (Mansi, *Concilia*, IX, 983), tj. prema nicejsko-carigradskome obrascu. U tim se krajevima već tada u Vjerovanje unosi i riječ *filioque*, koja će postati razlogom velikih rasprava između Istoka i Zapada, a za nas je ovdje značajno da se *Credo* recitira jednoglasno (*unanimiter et clara voce*) prije pričesti, dok svećenik drži uzdignutu hostiju nad kaležom. Pod utjecajem vizigotskih vladara Vjerovanje se na prijelazu iz 7. u 8. stoljeće unosi i u keltsku liturgiju, ali s vidljivim vlastitostima: izostavlja se *filioque*, tekst biva u nekim izričajima blago izmijenjen, a obredno mjesto pronalazi unutar pripreve darova, odmah nakon navještaja evanđelja, u čemu se prepoznaje usklađivanje s bizantskom liturgijskom tradicijom. Iz keltskih se krajeva praksa prenosi u franačke krajeve i u galsku liturgiju. U raspravi koja se u Rimu vodi između legatâ Karla Velikoga i pape Leona III. o uvođenju riječi *filioque* u Nicejsko-carigradsko vjerovanje papa na pregovarački zahtjev o dopuni teksta Vjerovanja odgovara: *Ego licentiam dedi cantandi, non autem cantando quidquid addendi, minuendi seu mutandi* (»Dadoh dopuštenje da se [Vjerovanje] pjeva, ali ne da se pjevanjem što dodaje [*filioque*], izostavlja ili mijenja«). Uz to papa ističe i različitost oblika ispovijedanja vjere u Rimu, svjedočeći da se u Rimu Vjerovanje ne pjeva (*Nos enim idipsum non cantamus sed legimus*) čime na neizravan način potvrđuje da u Rimu Vjerovanje tada još nije nalazilo mjesta u redovitomu slavlju euharistije. Dva stoljeća kasnije, kako bilježi Berno, opat iz Reichenaua (+1048), franački kralj Henrik II. kod svoga krunjenja u Rimu izrazio je papi Benediktu VIII. čuđenje što u misi nije čuo Ispovijest vjere, a što je tada bio raširen običaj u svim krajevima izvan Rima. Nakon toga papa uvodi *Credo* u slavlje euharistije, a u njegovoj se odluci iščitava pretpostavka da bi Vjerovanje,

Liturgija daje zvučnost otajstvu koje se slavi.

Biblija iz Wormsa,
Njemačka, kraj 12. st.;
British Museum.

kada ga se unosi u slavlje euharistije, trebalo biti pjevano (*ut ad publicam missam illud decantarent*). Rimska liturgija postupno prihvaća svečanu is-povijest vjere u slavlju euharistije, ograničujući ju u početku na neka slav-lja, da bi ju kasnije proširila na sve nedjelje i svetkovine.

Logos i melos u ispovijedanju vjere

Renatus-Johannes Hesbert u svojim je istraživanjima potvrdio da se već u drugoj polovini 8. st. u beneventanskim krajevima, u južnoj Italiji, *Credo* pjevao nakon evanđelja, s tekstom koji je ondje došao pod utjecajem Pau-lina Akvilejskog, ali na melodije koje se bitno razlikuju od rimske i franač-ke tradicije. Već taj rani primjer pokazuje sraslost svečanoga ispovijedanja vjere s pjevanjem zajednice vjernika.

U rimskoj liturgijskoj tradiciji *Credo* je pjevao sav puk, a tek kasnije on postaje pjesmom koju pjevaju samo klerici. Zbog činjenice da je Vjero-va-nje pjevao sav puk najstarije gregorijanske melodije oblikovane su u izni-mnoj silabičkoj jednostavnosti, bez melizama, koje redovito susrećemo u drugim pjevanim dijelovima mise. Rimski *Kyriale* (usp. *Graduale triplex*, 769-784), donosi šest napjeva za *Credo*: prvi i šesti su iz 11. stoljeća, pe-ti je iz dvanaestog, četvrti iz petnaestog, a treći je najmlađi, iz 17. stolje-ća. U osobitoj silabičkoj i melodijskoj jednostavnosti predstavljaju se *Cre-do I* i *Credo II*, a najrazvijeniju silabičku strukturu ima *Credo VI*, u kojemu je najsloženija neuma *pes subbipunctis* (od četiri tona). *Credo IV*, prem-da čuva jednostavni silabički stil, razveden je u širokome melodijskom op-segu. U prvim dvama napjevima vidljivo je da tonalni naglasak riječi i fra-za pruža glavno melodijsko uporište, pa se melodija ne udaljava od jedno-stavnoga recitiranja teksta. Čak ni ondje gdje bi riječi i fraze svojim teološ-kim značenjem u ispovijesti vjere mogle sugerirati drukčije melodijsko rje-šenje – npr. u riječima *incarnatus est* i *sepultus est*, ili pak u suprotstavlja-nju fraza *descendit de caelis* i *ascendit in caelum* – melodija ostaje suspre-gnuta u jednostavnom, gotovo recitativnom ispovijedanju vjere. *Credo III* (17. st), premda čuva jednostavnost melodije, upušta se gdje gdje u melo-dijsko interpretiranje teološkoga značenja pojedinih riječi (npr. s melodij-skim rasponom oktave na riječi *ascendit*). Ima li se u vidu da Vjerovanje, zajedno s otpjevnim psalmom, svetopisamskim čitanjima, euharistijskim predslovljima, predsjedateljskim molitvama i Molitvom Gospodnjom, pri-pada onim dijelovima koji prihvaćaju na sebe glazbu kao način jasnijega i boljega izricanja, a ne kao prateći element (kao što je slučaj u obredu ula-za ili pričesti), postaje jasnijim zašto su svi ti obredni elementi u gregorija-nici oblikovani u *cantileni*, koja jednostavnim silabičkim recitativom u bla-goj melodijskoj razvijenosti stavlja težište na riječ i u kojoj sama riječ posta-je obrednim činom. Usporedimo li u gregorijanskim napjevima razvijene i melizmima bogate melodije himna *Gloria* s jednostavnim recitativom Vje-rovanja, postaje očitim da je *Gloria* svečani iskaz hvale Bogu, dok je *Credo* čista i ponizna ispovijest vjere okupljene zajednice.

Ono što se općenito može reći o ranoj gregorijanici, pokazuje se na uzo-ran način u starim napjevima Vjerovanja. Ljepota toga recitativnoga i si-labičkoga pjevanja ne izrasta iz melodičnosti skladbe, nego iz riječi ko-

je postaju molitvom, ispovijeđu, poklonstvom, izrazom nade... *Melos* ne zastire *logos*, nego ga jasno izriče i otkriva. No, premda pomno čuva jasnoću riječi, melodija se ne da zaplesti u riječ i njezino osnovno značenje. Tako logički i vlastiti smisao pojedinih riječi i fraza pjevanjem prerasta u hiperlogičku misao, u iskustvo vjere, u zajedništvo s Bogom... (M. Schneider). Pjevanje vjernika uzdiže od izgovorene riječi do udioništva u otajstvu koje se uzbiljuje u liturgijskoj riječi i liturgijskome činu. Pjevanje potpomaže da svaka riječ bude doživljena kao čin, događaj u koji je zajednica slavitelja na otajstven način unesena.

Posebno je vrijedno istaknuti da sve melodije Vjerovanja iz rimskoga *Kyriale* melizmatSKU razvijenost stavljaju jedino na slog *a-* završnoga poklika *Amen*. U prvomu napjevu završnomu *Amen*, nad riječju *saeculi*, prethodi neuma *salicus* koja melodiju preko čiste kvinte, što je najviši gregorijanski intervalni skok, podiže do male sekste i tako uvodi u melizmatSKI 'Amen'. Činjenica da se melizmi susreću samo u završnomu pokliku *Amen*, koji pripada cjelovitosti Vjerovanja, kao njegova potvrda i sažetak, pokazuje da same istine vjere, koliko god bile nedohvatljive čovjekovu razumu i koliko god bile nedohvatljive ljudskom iskustvu, nisu postale izazov melizmatSKOM zastajanju, razvijanju misli, produbljivanju, razmišljanju, kontempliranju... Jednostavnost melodije čuva vjeru cjelovitom. Kao da sve istine vjere i čitavu povijest spasenja želi zbiti u jednu nerastavljivu istinu, koju se može prihvatiti samo u njezinoj cjelovitosti. Melodija nije dopustila prostor ljudskoj mašti, zamišljaju Boga, strahu pred uzvišenošću istine ili osjećaju nedostojnosti pred neizrecivošću Božjega otajstva. I najuzvišenija istina izrečena je silabičkom jednostavnošću riječi. Liturgija ispovijeda cjelovitu vjeru, pa i onda kada strast razumske sigurnosti vodi u sumnju, u propitivanje, u provjeravanje. Liturgijska Vjeroispovijest ne ostavlja prostor teološkome i glazbenome tumačenju Simbola vjere. Ona je jednostavno ispovijest vjere, utkana u slavlje Božjega otajstva. Kao da želi jednostavnom i blagom melodičnošću premostiti sve praznine naše nesigurnosti u vjeri i sva ushićenja izazvana uzvišenošću otajstva u koje poniremo u liturgijskome činu Crkve. Može se reći da jednostavnost melodije postaje izričaj čiste vjere, gotovo djetinje, koja se s povjerenjem i odanošću upušta u iskustvo Božjega Otajstva, izručujući se rukama liturgije, koja ju čisti, rasvjetljuje, hrani, obogaćuje i uvodi u novost zajedništva s Bogom.

CREDO

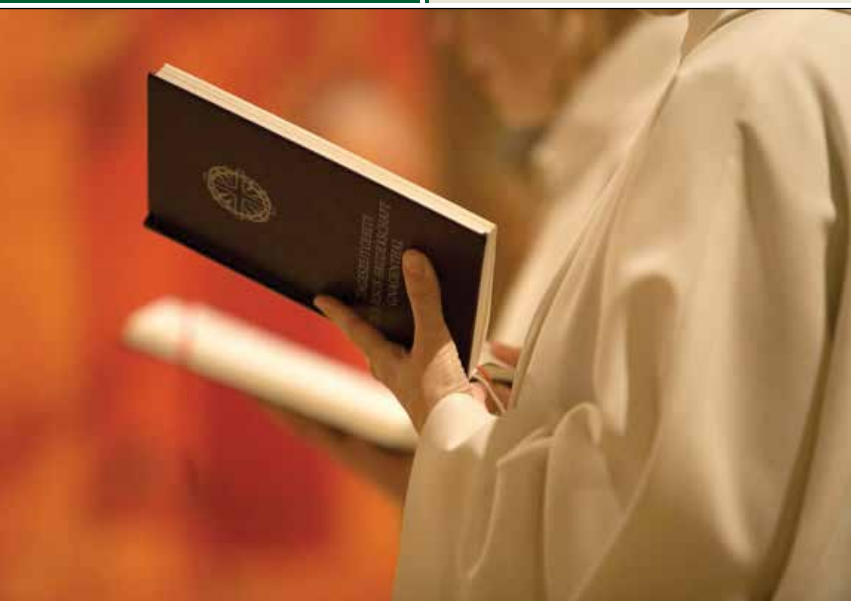
I

XI. 6

C Re-do in unum De-um, Patrem omni-pot-entem, fa-
cto-rem cae-li et ter-rae, vi-si-bi-li-um omni-um, et in-
vi-si-bi-li-um. Et in unum Dô-mi-num Je-sum Christum,
Fi-li-um De-i u-ni-gê-ni-tum. Et ex Pa-tre na-tum ante
ô-mni-a sae-cu-la, De-um de De-o, lumen de lû-mine,
De-um ve-rum de De-o ve-ro. Gê-ni-tum, non factum, consub-
stanti-â-lem Pa-tri: per quem ô-mni-a facta sunt. Qui pro-
pter nos hô-mi-nes, et propter nostram sa-lû-tem descêndit de

Jednostavnost melodije 'Vjerovanja' čuva važnost riječi i omogućuje iskrenost ispovijedanja vjere.

Credo I. iz Graduale triplex.

»Nastoj srcem vjerovati
što ustima ispovijedaš
i djelima potvrđivati
što srcem vjeruješ.«

jam završetka; on ima zadaću prenijeti ispovijest vjere iz okvira obrednoga čina na svekoliko liturgijsko slavlje i na sav život. Melizmatski produžetak kao da od samoga života traži da bude živa ispovijest vjere.

Biskup ili svećenik, kako svjedoče kanoni Četvrtoga kartaškoga koncila (398.), povjeravajući liturgijsku službu pjevačima (psalmistima) izgovarao je riječi: *Vide, ut quod ore cantas, corde credas; quod corde credis, operibus comprobes*, »Nastoj srcem vjerovati ono što ustima ispovijedaš i djelima potvrđivati što srcem vjeruješ.« Pjevanje dakle proširuje okvire obrednosti i slavlja, ono ujedinjuje obredno iskustvo s melodijom i ritmom čitavoga života. Čuvajući pjevanje kao vlastitost liturgijskoga ispovijedanja vjere i povjeravajući taj čin cijeloj liturgijskoj zajednici vjernika, liturgijska mudrost i ovim završnim melizmatskim *Amen* želi obredno iskustvo vjere (*ore cantas*) združiti s istinitošću prihvaćanja (*corde credas*) i sa životnim djelima (*operibus comprobes*) koja potvrđuju uronjenost u Boga i trajnost hvale iskazane njemu.

Možda nije suvišno melodijsku jednostavnost gregorijanskoga izricanja Vjerovanja usporediti s kasnijim polifonijskim zapletima u kojima su se skladatelji pokušavali »boriti« s istinama vjere. U polifonim misama velikih skladatelja iz vremena baroka i kasnijih razdoblja nalazimo zadivljujuće primjere čovjekova ophođenja s uzvišenim istinama i pokušaje poniranja u njih. Susret s istinom o neizrecivom otajstvu izrečen je uzastopnim ponavljanjem pojedinih riječi i fraza, izmjenom višeglasja i jednoglasja, solističkim dionicama, melodijskim skokovima, silaznošću i uzlaznošću melodije, crescendom i decrescendom, stankama, združivanjem i izmjenom glazbala, instrumentalnim dionicama... U toj zanimljivoj igri glazbe, koja može biti prislićena pomnome iščitavanju teološkoga priručnika koji razlaže kršćanski *Credo*, ipak kao da je zaboravljeno jedno: liturgija nastoji ispovjediti cjelovitu vjeru Crkve, sa svom iskrenošću i jednostavnošću kojom ponire u slavljenje otajstva. Gregorijanski napjevi nisu

Završni Amen, izrečen melizmatskim izričajem i melodijskim uresima, kao da želi to iskustvo čistoga zajedništva s Bogom i povjeravanja uzvišenosti njegova otajstva, pretočiti u trajnost, u neprekidnost. Završna melizmatska kadenca podsjeća na *iubilus* radosnoga poklika Aleluja, u kojemu završni slog *ia* ne prestaje klicati hvalu Kristu Gospodinu, prerastajući u trajnu radost života. Takav glazbeni 'završetak', zapravo, ne želi stvoriti do-

dopuštali razigranost osjećaja, nego su otvarali prostor istinitosti i zbiljnosti koja nadvisuje svaku našu predodžbu i svaku našu riječ, pa i glazbenu. Možda je to put i za ponovno današnje glazbeno otkrivanje ljepote i smisla slavljenja otajstava vjere.

Naznake za novo glazbeno traženje

Opća uredba Rimskoga misala pojašnjava da Simbol vjere u slavlju euharistije ima zadaću omogućiti da cijela zajednica vjernika »odgovori na Božju riječ«, naviještenu u čitanjima Svetoga pisma i 'razlomljenu' u homiliji, te »dozove u pamet i ispovjedi velika otajstva vjere prije negoli započne njihovo slavljenje u euharistiji« (br. 67). Zbog te svrhe određuje se da *Credo* pjevaju »ili svi zajedno ili puk naizmjenice s pjevačkim zborom«, a ako se ne pjeva, izgovaraju ga »ili svi zajedno ili u dva zbora koji uzajamno jedan drugomu odgovaraju« (br. 68). Iz tih je odredaba vidljivo dvoje: ponajprije da je svečana Vjeroispovijest *odjek vjere* koja je probuđena govorom Božje riječi. Glazba ovdje, dakle, nema poglavitu zadaću ponuditi razumijevanje ili melodijsko tumačenje članaka vjere, nego ponajprije pružiti odjek na Božju riječ u kojoj je izvor vjere i koja uvijek traži odgovor vjere. Sama naviještena riječ, koja obrednim navještajem postaje živom riječju Boga koji govori okupljenoj zajednici, postaje mjesto objave i ujedno tumač istina i otajstava vjere. Vjeroispovijest je stoga odgovor vjere, pristajanje uz Riječ, uz Božju objavu, uz njegov poziv, uz njegovo djelo spase-nja. Stoga je pjevanje Vjerovanju vlastitije od običnoga izgovaranja ili recitiranja. Običnim izgovaranjem lako se može stvoriti dojam da u obrednomu događanju Božja riječ, protumačena u homiliji, nalazi odgovor tek u zazivima molitve vjernika (J. Gelineau), te sama Ispovijest vjere biva doživljena kao prekid toga dijaloga zajednice vjernika s Bogom. Pjevanje Vjerovanja čuva dijaloškost između Božje objave i vjerničke ispovijesti te pruža prostor odjeku Riječi.

Druga naznaka iz liturgijskih odredaba tiče se komunitarnoga karaktera Vjerovanja. Premda je izrečeno u prvome licu jednine (vjerujem, ispovijedam, iščekujem), ono u obrednome izričaju sjedinjuje pojedinca s »vjerujućim mi«, s onim *ja* čiji se smisao pronalazi u zajedništvu vjere, u Crkvi. Zajedničko izgovaranje ili izgovaranje naizmjenice u dva kora čuva tu upućenost na druge, na zajednicu vjernika. I ta bi odredba našla jasniji izričaj u pjevanju Vjeroispovijesti. Običaj da u nekim slavljinama dijelove Vjerovanja (po trodijelnoj ili četverodijelnoj razdiobi) izgovara slavitelj, odnosno nekoliko koncelebranata, a da na svaki odlomak čitava zajednica odgovara pjevanim poklikom »Vjerujem« (ili nekim proširenim iskazom vjere), samo je slabi nadomjestak za već gotovo zaboravljenu praksu pjevanja Vjerovanja. Možda je vjeri ponestalo snage traženja da bude pretopljena u pjesmu koja je čin svečanoga ispovijedanja vjere, a možda je i glazbi ponestalo osjetljivosti i sluha za ispovijest i slavlje vjere, zadovoljavajući se samo ulogom praćenja ili urešavanja liturgijskoga čina. U tom su smislu i naša slavlja i naša glazbena nastojanja potrebna obnove, ali i uskladbe u ispovijedanju vjere. ■

»Vjervanje« (Credo) u glazbenome izričaju

Razmišljanje nad nekim primjerima iz glazbene baštine

Melita Mataković-Rožić

Među izriječima koji su u 'Vjervanju' uvijek plijenili posebnu vjerničku pozornost zacijelo su dva spasenjska događaja: Božje utjelovljenje (*utjelovio se*) i Kristovo vazmeno otajstvo (*raspet, pokopan, uskrsnuo*). I jedan i drugi događaj čuvaju izravnu soteriološku poveznicu s ljudskim rodом: utjelovljenje se zbilo »radi nas i radi našega spasenja«; u ispunjenju svoga spasenjskoga nauma Krist je »raspet također za nas«. Izričaji »radi nas« i »za nas« otvaraju prostor vjerničkoj bliskosti s Kristom i njegovim spasenjskim djelom, pa članci u kojima se oni nalaze postaju dvama žarištima čitavoga Vjervanja.

Vjerničko razmišljanje nad otajstvima vjere i ispovijedanje vjere u liturgiji Crkve uvijek su stavljali veći naglasak na one izrijeke Vjervanja koji su govorili o Božjim spasenjskim djelima, dok su izrijeci koji čuvaju istine o Bogu ostali manje zamijećeni. Među izriječima koji su uvijek plijenili posebnu vjerničku pozornost zacijelo su dva spasenjska događaja: Božje utjelovljenje (*i utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice, i postao čovjekom*) i Kristovo vazmeno otajstvo (*raspet također za nas, pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan; i uskrsnuo treći dan po Svetome Pismu*). I jedan i drugi događaj u Vjervanju čuvaju izravnu soteriološku poveznicu s ljudskim rodом: utjelovljenje se zbilo »radi nas i radi našega spasenja«; u ispunjenju svoga spasenjskoga nauma Krist je »raspet također za nas«. Izričaji »radi nas« i »za nas« otvaraju prostor vjerničkoj bliskosti s Kristom i njegovim spasenjskim djelom, pa članci u kojima se oni nalaze postaju dvama žarištima čitavoga Vjervanja. Osjećaj vjere u zajedničkome ispovijedanju stoga je uz riječi »i utjelovio se...« vezao gestu dubokoga naklona (kod svakog izricanja Vjervanja), odnosno poklona (na svetkovine Navještenja i Rođenja Gospodinova).

Jednaki vjernički osjećaj zamjetljiv je i u brojnim »glazbenim ispovijedanjima« kršćanskoga sažetka vjere, što je vlastitost zapadne liturgijske tradicije. U glazbenom je oblikovanju osobiti naglasak stavljen na riječi »i utjelovio se« (*et incarnatus est*). U tom dijelu Vjervanja, naime, mnoštvo je velikih skladatelja nastojalo izreći 'tajnu' Božjega utjelovljenja, istinu da je Bog s nebasa sišao k nama i na zemlju donio mir. Kao vrijedne primjere izdvojit ćemo *Credo* iz starih gregorijanskih napjeva, onaj iz *Missae papae Marcelli* te one iz *Krunidbene mise W. A. Mozarta* i *Mise u d-molu A. Brucknera*.

P. Picasso

Melodije Creda u gregorijanskom pjevanju

Gregorijanski napjevi Vjerovanja bili su jednostavni silabički recitativi. Pjevanje u dva kora u nekim je crkvama bilo zabranjeno jer je svatko trebao ispovijedati vjeru u njezinu cjelovitosti. Suprotno od onoga što se događa s ostalim pjesmama ordinarija, rukopisi kao i najstariji tiskani primjeri sadrže više od jedne melodije za Vjerovanje, osim one stare recitativne.

Liturgijsko izdanje gregorijanskih misnih napjeva (*Graduale triplex*) sadrži ukupno šest melodija *Creda*. Među njima najstariji je *Credo I* (GT 769) koji ima za uzor jedan grčki tekst. Melodijska struktura toga *Creda* je trodijelna. Svaki dio sastoji se od kratkih recitativa na stupnjevima *so*, *la* i opet *so*, te upućuju na intonaciju i kadencu. Između prvoga i drugoga dijela, kako pokazuje A. Aocquereau, nalazi se povrh toga i melodijski međustavak. Od tih dijelova, koji se iz razloga adaptacije na različite tekstove tu i tamo lako modificiraju, sastavljen je čitav *Credo*. Sadrži tri recitativa na tona na dva različita stupnja: *so* i *la*, koji odražavaju arhaično recitativno polje *re* i *mi*. Prema tome u *Credo I* može se ustanoviti modalna centonizacija koja počiva na tri različite strukturne površine. Kadenca A završava na *mi*, kadence B i C nasuprot tome na *so*. Vatikansko izdanje *Credo I* na osnovi *finalis*-a *mi* određuje u skladbe IV. modusa.

Credo II (GT 771) predstavlja pojednostavnjenje *Creda I*. *Credo III* (GT 774) nastaje vrlo kasno i kroz dur karakter, koji je u njemu posve izražen, udaljava se od izvornoga, modalnog osjećaja koji je prevladavao u razdoblju kulminacije gregorijanskoga pjevanja. Isto tako *Credo IV* (GT 776) ne može zaniijekati svoj kasniji nastanak: potrebno je samo promotriti velike intervale, koji jednom recitativu loše stoje. *Credo V* (GT 779) je jedna daljnja varijanta *Creda I*. *Credo VI* (GT 782) ponajprije budi vjerojatnost sigurnog srodstva s *Credom I*, međutim u stvarnosti se od ovog znatno razlikuje. Sastoji se uglavnom od monotonih formulacija (H. Musch).

Polifonijske skladbe i *Missa papae Marcelli*

Srednjovjekovni razvoj višeglasnih oblika (*organum*, *discant*, *conductus*) prethodio je polifonoj glazbi, koja svoj procvat doživljava u doba renesanse, s vokalnom polifonijom nizozemskih skladatelja. Oni su tehniku imitacije razvili do krajnjih granica, na čijim su temeljima skladali polifone oblike: *chanson*, *motet* i *misu*. Osim nizozemskih majstora značajan doprinos polifonoj glazbi dali su u 16. stolje-

Gregorijanski napjevi Vjerovanja bili su jednostavni silabički recitativi. Pjevanje u dva kora u nekim je crkvama bilo zabranjeno jer je svatko trebao ispovijedati vjeru u njezinu cjelovitosti.

ću skladatelji Rimske škole čiji je najznačajniji predstavnik Giovanni Pierluigi da Palestrina. Obilježja polifonog stila Rimske škole jesu: jasnoća i usklađenost teksta i glazbe, dijatonsko vođenje glasova, izbjegavanje većih melodijskih skokova, priprema i pravilno rješenje disonanci. Polifoni oblici koje su skladali su *motet* i *misa*, kao duhovni oblici, te *madrigal*, kao oblik svjetovne glazbe. Broj glasova u skladbama je od šest do dvanaest.

Što je polifoni slog postajao gušći odnosno broj dionica veći, to je, u mnogim slučajevima, tekst bio manje razumljiv. To je naročito neprikladno za liturgijske skladbe u kojima tekst treba biti iznad glazbe odnosno glazba treba pridonijeti jasnomu razumijevanju teksta i njegova značenja. Mišlju da se iz liturgije Crkve odstrane skladbe koje svojim sadržajem (naročito svjetovnim) te lošim i nerazumljivim tekstom ne pripadaju duhu liturgijskoga pjevanja bavio se Tridentski koncil, odnosno liturgijska obnova nakon njega. Iz toga vremena potječe i predaja prema kojoj je za očuvanje crkvene polifone glazbe bio osobito zaslužan L. da Palestrina skladavši *Missam Papae Marcelli*. Istina je da je Palestrinino skladanje u to doba proglašeno uzornim jer je

skladao tako da razumljivost teksta uvijek bude na prvom mjestu.

Palestrina je misu pod tim imenom skladao 1562./63. godine. To je njegova prva misa koju nije skladao na neki gregorijanski ili svjetovni *cantus firmus*, premda je koristio elemente tada popularne svjetovne pjesme *L'homme armé*. Sva obilježja Rimske škole Palestrina je doveo do vrhunca, što je dalo njegovim skladbama pa i *Missi Papae Marcelli* uravnoteženu i smirenu ljepotu. Misa je šesteroglasna (S, A, T1, T2, B1, B2), a u drugomu *Agnus Dei* i sedmeroglasna, pri čemu se dionica soprana udvaja te čini trostruki kanon. Manji sastav (S, A, T, B te S, A, T1, T2,) odnosno ujedinjene dionice koje su udvojene da bi se postiglo šesteroglasje, pjevaju u staccima *Creda* (*Crucifixus* do *Et in Spiritum Sanctum*), te *Benedictus*. Budući je u pokliku *Kyrie* relativno malo teksta koji je lako razumljiv, Palestrina je stavak *Kyrie* skladao polifono u tehnici imitacije. U stavku *Gloria* i *Credo* izmjenjuju se polifoni i homofoni dijelovi, premda prevladavaju homofoni, kako bi se velika količina teksta mogla razumjeti, a raznolikost i živopisnost se postiže različitim kombinacijama glasova tako da nema monotonije i jednoličnosti koja bi vladala stalnom uporabom šesteroglasja. Polifono su skladani i *Sanctus*, *Benedic-*

tus i *Agnus Dei*. Homofoni dio poslije *Sanctusa* i *Benedictusa* je *Hosanna* koja također ima polifoni završetak. Kao što je već rečeno *Benedictus* izvodi manji sastav. U nabrojenim polifonim dijelovima nalaze se različite vrste slobodnoga kontrapunkta.

U V. modusu koralnoga *Credo III* tekst »Credo in unum Deum« intonira tenor. Cijeli je stavak podijeljen u tri dijela: prvi dio je do *et homo factus est*; drugi je od *Crucifixus* do *erit finis*; treći od *Et in Spiritum Sanctum* do kraja. Prvi dio je homofon, s različitim kombinacijama glasova. Tekst se ne ponavlja osim riječi *descendit de coelis* (sišao s nebesa) čime je Palestrina htio naglasiti da je Bog sâm odlučio spasiti nas i postati jedan od nas, a ne boraviti negdje u visinama poput nedostupnoga božanstva kojem su ljudi igračke kojima se može poigravati prema vlastitom raspoloženju.

Premda dio *Et incarnatus est* nije odvojen u posebni dio *Creda*, može se prema taktu 58., koji čini kadencu, shvatiti kao nešto novo, naročito jer počinje dugim notnim vrijednostima kao i početak. Riječ *Virgine* naglašena je zaostajalicom (disonantni ton koji daje napetost rješava se u konsonantni) u altu te punktiranim ritmom i šesnaestinkama kao ukrasnim tonovima u sopranu. Drugi dio koji izvode sopran, alt, tenor i bas (bez udvajanja tenora i basa) obuhvaća tekst koji govori o raspeću, smrti i uskrsnuću. Započinju bas i tenor, dakle dublje dionice u odnosu na sopran i alt. Uz duboko obično povezujemo i tamno, mračno, a uz mrak grijeh. Tako bi se moglo zaključiti da je već samim dionicama na riječi *Crucifixus* Palestrina htio reći da je naš, ljudski grijeh raspeo Boga i da je on umro zbog našega grijeha.

Zanimljiva je i melodija soprana i alta na riječi *Pilato* (zaostajalica 7-8 s portamentom konsonance i zaostajalica 4-3), koja bi mogla označavati Pilatovo dvoumljenje, ali i njegov drukčiji na-

čin razmišljanja i pogleda na svijet, jer on kao Rimljanin živi drukčijim životom, koji vjerojatno nije bio odveć uzoran i moralan u odnosu na život i vjeru Židova. Veoma je značajna stanka u svim glasovima u 85. taktu nakon riječi *sepultus est* (pokopan), koja bi mogla označavati napetost i neizvjesnost, a pomalo i razočaranje, nesigurnost pred istinom o Isusovoj smrti i ukopu. Nakon stanke sva četiri glasa istovremeno pjevaju *Et resurrexit* (uskrnuo je); svi znaju i sigurni su u uskrsnuće (kvintakordi označavaju stabilnost, sigurnost, čvrstoću). Drugi dio završava nekoliko puta ponovljenim *cuius regni non erit finis* (i njegovu kraljevstvu ne će biti kraja) ili samo *non erit finis* (i čijem kraljevstvu ne će biti kraja), čije ponavljanje želi naglasiti beskrajno trajanje Kristova kraljevstva, novoga saveza između Boga i ljudi.

Treći dio Vjerovanja započinje *Et in Spiritum Sanctum* (»I u Duha Svetoga«) gdje se ponovno udvajaju dionice tenora i basa (T1, T2, B1, B2). Premda je započeo homofono, Palestrina u ovom dijelu na riječi *et ex Patre Filioque procedit* (koji izlazi od Oca i Sina) ubacuje polifoniju. Možda je time htio prikazati taj odnos u Trojstvu, jer kao što je u polifoniji svaka dionica samostalna, dakle ima svoj samostalni tijek, a opet u povezanosti s drugima i zajedno čini skladnu cjelinu, tako su i u Trojstvu tri osobe potpuno samostalne i slobodne, a opet međusobno povezane slobodnom, sebedarnom ljubavlju i kao takve čine savršeno jedinstvo.

Dio u kojem prevladava polifonija, ali ne takva u kojoj bi tekst bio potpuno nerazumljiv, počinje riječima *per Prophetas* (po Prorocima) u 142. taktu, te *et apostolicam Ecclesiam* (i u... apostolsku Crkvu) i traje do 165. takta, gdje završava riječju *peccatorum* (oproštenje grijeha). Polifonija bi se na riječi *per Prophetas* mogla također tumačiti različitošću pro-ročanstava, jer proroci su u različita vremena govorili ljudima ono čime ih je Duh nadahnjivao, a i to je svaki od njih na jedinstven način čuo i interpretirao. Na sličan je način i Crkva izgrađena od različitih ljudi i naroda, koji su

svaki za sebe samostalni i jedinstveni, a povezuje ih vjera u Isusa Krista i tako čine izabrani Božji narod. U taktu 165. započinje tekst *Et expecto* (»iščekujem«), koji se također dalje polifono razrađuje, a tekst se ponavlja, te bi se to moglo tumačiti kao nestrpljenje, nada i napeto iščekivanje uskrsnuća od mrtvih, a ujedno i radost što će se to dogoditi. Polifonijom na riječi *Et vitam venturi saeculi* (»i život budućega vijeka«) Palestrina je izvanredno oslikao vječnost koja nema kraja. Kao potvrda svega što je rečeno, dakle cijela ispovijed vjere završava poklikom *Amen* koji izvode svi glasovi u svečanom i smirenom raspoloženju.

Missa Papae Marcelli tipičan je primjer Palestrininog stila te ne začuđuje što je njegovo skladanje postalo uzorom budućim generacijama, kao oblik koji je crkvenoj osjetljivosti za liturgiju bio prihvatljiv, nasuprot svjetovnim polifonim oblicima.

Krunidbena misa W. A. Mozarta

U ožujku 1779. g. W. A. Mozart skladao je *Misu u C-duru*, K. 317, nazvanu *Krunidbena*. Prema predaji skladao ju je kako bi ispunio zavjet dan pred čudotvornom slikom Svete Marije od Plaina, koja se nalazi u poznatom hodočasničkom mjestu nedaleko Salzburga. Slika je okrunjena 1744., a posvetio ju je papa Benedikt XIV. 1751. godine. Od tada se svake pete nedjelje nakon Duhova u Plainu održava procesija u znak sjećanja na krunjenje i posvetu slike.

Krunidbena misa pisana je za četiri solista (sopran, alt, tenor, bas), mješoviti zbor, dvije oboe, dva roga, dvije trube, timpane, tri trombona, dvije violine, kontrabas i orgulje. Ubraja se u salzburške mise skladane za dvorsku kapelu salzburškoga nadbiskupa. Neke od njih su *Credo misa u C-duru*, K. 257, *Spaur misa*, K. 258 iz 1776. g., *Misa u c-molu*, K. 427 iz 1783. g. Ostale salzburške mise *Krunidbena* nadilazi svečanim zanosom, bogatstvom kontrasta, raznolikošću glazbenih ideja razvijenih do krajnjih granica, te melodijskom snagom.

Kyrie započinje svečano s velikim dinamičkim kontrastima, te punktiranim ritmom karakterističnim za tadašnju opernu glazbu.

U pokretnijem srednjem dijelu kontrapunktski se izmjenjuju solisti: sopran i tenor te oboa. *Gloria* i *Credo* skladani su kao instrumentalne forme, *Gloria* kao stavak sonate, a *Credo* kao rondo. *Gloria* je svečana i u brzom tempu. Promjena tonaliteta, odnosno modulacija u mol vezana je uz tekst *Qui tollis*, a povratak u dur slijedi u taktu 135. i tekstu *Quoniam*.

Premda je po obliku rondo, *Credo* bismo prema tekstu i harmoniji mogli podijeliti na tri dijela. Prvi dio je od početka do *Et incarnatus est*, gdje počinje drugi dio koji završava na *Et resurrexit*, te treći dio od *Et resurrexit* do kraja. *Credo* obiluje stalnim izmjenama homofonije i polifonije. Vrhunac prvog dijela je fugato na tekst *descendit*, koji traje od 50. do 57. takta. Mozart je vrlo živopisno skladao taj silazak Boga s nebesa. Već sama vizualna, a onda i zvučna slika partiture, prikazuju silazak; melodija se kreće postupnim silaznim pomakom, rubni tonovi su u intervalu kvinte. Takav fugato pojaviti će se i u trećem dijelu, na poklik *Amen*. U drugome dijelu može se uočiti Mozartov istančani smisao za povezivanje teksta i glazbe.

U tekstu *I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice i postao čovjekom, raspet također za nas pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan* tonalitet se iz C-dura mijenja u f-mol, tempo je adagio, polagano, zbor zamjenjuju solisti, a pratnja glazbala sužena je na violine sa sordinom, oboe i continuo. Harmonijski često upotrebljava smanjene septakorde te kvartsektakorde koji dočaravaju napetost, nestabilnost, nemir te težnju za rješenjem. Tonalitet f-mola, modulacijom preko smanjenog septkorda, u 62. taktu prelazi u As-dur, na riječi *Virgine*, koja je naročito istaknuta u sopranskoj dionici, čija melodija postaje skokovita na slogu *Vir-*. Harmonijska napetost raste od 63. takta na riječ *homo* do 65. takta gdje slijedi rje-

S. D. G. – *Soli Deo gloria*.
Slava samo Bogu.
Redovita 'posveta' uz potpis skladatelja.

šenje u Es-dur. Tu se uključuje cijeli zbor te riječ *crucifixus* zvuči kao da ju izvikuje izmanipulirano mnoštvo pred Pilatom (*Raspi ga!*). Konačno smirenje napetosti dolazi u 67. taktu modulacijom u c-mol, u kojem taj dio i završava. U taktu 68. na riječ *passus* (»trpio«) počinju svirati rogov i u dugim notnim vrijednostima, kao posljednji pozdrav Onomu koji je položio život. Dinamički vrhunac u posljednja četiri takta drugog dijela je na riječi *sepultus* (»pokopan«), koja se u posljednjem taktu ponavlja u kratkim notnim vrijednostima (osminkama), uz pratnju trombona, tiho kao šapat, kao jeka, koja bi, jednako kao i kod Palestrine, mogla označavati nevjericu i zbunjenost pitajući se: Zar je zaista taj Kralj, nada Izraela, sâm Bog, morao umrijeti kao čovjek, trpjeti kao zločinac na križu? Nakon tiho- ga završetka drugog dijela u kojem sve ukazuje na smrt, započinje treći dio na tekst *Et resurrexit* koji sliči prvom dijelu. Tempo, dinamika i tonalitet su kao na početku. Između nastupa zbora pjevaju solisti od 96. do 113. takta, na tekst *Et in Spiritum Sanctum*. Kao potvrda prije završnog *Amen* Mozart je ponovio tekst *Credo in unum Deum*.

Misa u d-molu A. Brucknera

Anton Bruckner dobio je prvi poticaj za skladanje kroz sakralnu i orguljsku glazbu u svom rodnom mjestu Ansfeldenu. Kao sin seoskoga učitelja koji je svirao u crkvi, odrastao je u rimo-katoličkoj tradiciji te je u njegovu životu vjera bila iskrena i neupitna. Njegova duboko ukorijenjena religioznost očituje se i u njegovim djelima. Velik dio njegova opusa obuhvaćaju simfonije, ali isto tako veliku važnost imaju i njegove liturgijske skladbe među kojima se posebno ističu *Te Deum* i tri mise (br. 1 u d-molu za sole, zbor i orkestar, 1864., prer. 1867.; br. 2 u e-molu za 8-glasni zbor i puhač-

ki orkestar, 1866., prer. 1882.; br. 3 u f-molu za sole, zbor i orkestar, 1867.-68., prer. 1876. i 1890.). O misi u d-molu prvo se čulo odnosno čitalo u "Linzer Zeitung" 4. lipnja 1864. u kojima je pisalo da orguljaš A. Bruckner sklada misu koja će se prema planu izvesti to ljeto u Ischlu. Ovdje donosimo kratko teološko-muzikološko čitanje njegove *Mise u d-molu*.

Misa je prvi put izvedena pod ravnanjem samog majstora u katedrali u Linzu 20. studenog 1864., a zbog vrlo pohvalnih ocjena ponovno je izvedena mjesec dana kasnije u Redutensaal u Linzu. Za tu drugu izvedbu, zbog nedostatka orgulja, Bruckner je orguljski dio u *Credo* prije *Et resurrexit* preradio za dva klarineta i dva fagota. Njegova sklonost da i na najmanju dobronamjernu kritiku kritičara ili prijatelja ponovno prepravlja djelo, dovela je 1876. godine do nekih novih, ali manjih izmjena ritma i pasaža. Koliko je Bruckner imao visoko mišljenje o svojoj Misi u d-molu najbolje se vidi iz činjenice da je *Miserere*, temu iz Glorije, ugradio u Adagio svoje IX. simfonije.

Bruckner je od Haydna i Mozarta naučio ciklični princip u misama, prema kojem posljednji *Agnus Dei* prizivlje tematski izričaj prethodnih stavaka. Od omiljenog Schuberta naučio se lirizmu i osebujnoj harmoniji, a prirodni osjećaj za monumentalno i znanje kontrapunkta J. S. Bacha opremili su ga za skladanje sjajnih partitura. Velik utjecaj na Brucknera također su imali Liszt i Wagner, prvi što se tiče razvijenosti teme, a drugi u melodijskim i harmonijskim inovacijama vezanim uz neočekivane modulacije te u uporabi glazbala i orkestra.

U Misi u d-molu do izražaja je došla Brucknerova iskonska muzikalnost i stvaralačka snaga. Kao gorljiv vjernik u svojim je djelima odražavao polaritet suprotnosti, koje je smatrao temeljnima: suprotnost svjetla i tame, dobra i zla, zemlje i neba, raja i pakla, poraza, borbe i pobjede. Svoju vjeru izrazio je već na početku partiture, gdje je napisao *Omnia ad maiorem Dei gloriam* («Sve na veću slavu Božju»). Izvođački aparat Mise u d-molu su solisti (sopran, alt, tenor i bas), četveroglasni mješoviti zbor, orgulje i orkestar.

Djelo započinje nježnom kromatskom melodijom u gudačima, iznad pedalnog tona koji čvrsto drži ustanovljeni osnovni tonalit. Kromatske modulacije koje dočaravaju atmosferu strahopoštovanja pred Bogom kojeg molimo za milosrđe, vode u prvi nastup zbora. Prvi *Kyrie* građen je na uzlaznoj i silaznoj ljestvici koja je jedna od ideja koje se javljaju i u drugim stavcima te tako ujedinjuje djelo u cjelinu. Nakon sličnog kromatskog *Christe eleison* (naročito silazna kromatika na *eleison*), počinje drugi *Kyrie* kojeg karakteriziraju početne oktave koje se često mogu sresti u Brucknerovoj glazbi.

Credo je najviše simfonijski od svih stavaka. Kao i *Gloria* skladan je u D-duru te iznosi jednak domet ekspresije, stapanja dramatskog s kontemplativnim kao i u Gloriji. Nakon intonacije u IV. modusu gregorijanskoga *Credo I*, započinju orkestar i zbor. Prvi nastup zbora je pouzdana, čvrsta fraza koja sadrži snažne oktave koje podsjećaju na drugi *Kyrie*. Glazba je tu više akordička nego kontrapunktska. Modulacije i figure u tercama vode do *Et incarnatus est*, gdje nastupaju solisti u imitacijskim frazama u Fis-dur tonalitету. Na soliste se nadovezuje zbor koji još dva puta ponovi *et in-*

Adrian Susnea-Litman

carnatus est, izmjenjujući gornje dionice (S, A, T) s dionicom basa. Istovremeno oboja svira silaznu, postupnu, kromatsku melodiju koja izvanredno opisuje Božji silazak, utjelovljenje. U tom dijelu sve do *Crucifixus* ne sviraju udaraljke i limeni puhači osim roga i to samo u dugim notnim vrijednostima kad se spominju Duh Sveti i Marija Djevica. To je dio u kojemu se govori o ulasku Logosa u povijest, o prihvaćanju ljudske naravi s posebnim naglaskom na spasenjsku vrijednost utjelovljenja: »radi nas ljudi i radi našega spasenja«. Dinamičkom gradacijom od *pp* do *f* na tekst *Et homo factus est* Bruckner je postigao da budemo svjesni istine da je Bog radi nas postao čovjekom i odrekao se svoga boštva, postao jedan od nas. Modulacijom iz Fis-dura u C-dur, koji su vrlo udaljeni tonaliteti, Bruckner je možda htio naglasiti Božju svemoćnost jer kakva god bila udaljenost između njega i nas, on je može premostiti, čak može postati kao mi, postati čovjek; koliko god da nam je daleko, on je ipak blizu. Nakon zbornoga *est oboe i fagoti* još jednom potvrđuju C-dur, nakon čega gudači brzim figurama najavljuju *Crucifixus*, gdje se uključuju limeni puhači. To je dio u kojemu se bogočovjek spušta u grob, preko muke i križa, i opet se posebno naglašava da je to *za nas* (»pro nobis«).

Vrtoglavi tremolo u gudačkim dionicama i duge notne vrijednosti u puhačkim, zbarski unisono iznenada se prekidaju u 97. taktu nakon riječi *Pilato*. Nakon stanke u svim dionicama, na tekst *passus et sepultus est*, tiho na-

stupa zbor izmjenjujući se s orguljama čiji je to jedini nastup u misi. Prije orkestralnog interludija, koji vodi do *Et resurrexit*, kao posljednji pozdrav sviraju vrlo tiho limeni puhači (rogovi i tromboni). Orkestralni interludij karakterizira pedalni ton (dominanta D-dura) u udaraljka i kontrabasima kojima se postupno pridružuju ostala glazbala s punktiranim motivima. Sve to vodi pojačavanju napetosti, kao neizvjesnost nakon Isusove smrti koju su osjećali apostoli i sav narod, a koja se tek djelomično smirila uskrsnućem, nastupom zbora u 141. taktu, i to prvo donje dionice, pa tenori i alti, da bi u 145. taktu svi pjevači i glazbala u *ff* izrekli sretan i čudesan događaj.

I Uzašašće je Bruckner vrlo zgodno prikazao zbarskim unisonom u melodiji koja sama po sebi ima uzlazni tijek jer je građena na temelju rastavljenog trozvuka, te ju je još jednom ponovio za pola tona više. Na tekst *cuius regni non erit finis* (»i njegovu kraljevstvu ne će biti kraja«) Bruckner je tu beskonačnost, beskrajnost, opisao zbarskim unisonom, ali na jednome tonu (des) koji traje tri takta na slogu *fi-* i pola takta na slogu *-nis*. To dugo trajanje u zbarskoj dionici podupiru drveni puhači i rog. U 201. i 202. taktu slijede stanke u cijelom orkestru i zboru, kao kraj, ali to je samo varka jer Bruckner još jednom ponavlja tekst *cuius regni non erit finis*, ali u drugom tonalitetu, odnosno to je već modulacija prema trećem dijelu Vjervovanja, onom koji je vezan uz Duha Svetoga.

Taj dio harmonijski je jednak početku i to do takta 220., čime se objedinjuje cijeli stavak. Taj dio Credo govori o putu po kojem novo stvaranje i novo stvorenje može, preko izlivanja Duha Svetoga, svete Crkve, sakramenata i slavnog uskrsnuća, postići svoju savršenost. Prijelaz između uskrsnuća mrtvih i budućeg života Bruckner je postigao tihim kromatskim unisonom zbora (A, T, B), klarineta, fagota, violončela i kontrabasa u dužim notnim vrijednostima na riječi *mortuorum*. Završetkom u dubokom položaju još je više naglašena razlika između konačne smrti bez nade u uskrsnuće i života novih ljudi koji vjeruju u Krista i koji će po njemu i u njemu živjeti

vječno. Da bi prikazao taj novi život, Bruckner je uveo novu ideju na riječi *Et vitam venturi saeculi* (»i život budućega vijeka«), koja nastupa imitacijski se te izmjenjuje s riječi *Amen*, kojom, možda ne tako svečano i veličanstveno kao *Gloria*, završava *Credo*.

Premda je Misa u d-molu teološki vrlo prihvatljiva i čitljiva, zbog svoje dužine i opsega neprikladna je za liturgijsko slavlje. Osim toga, njegova djela zahtijevaju velik broj izvođača koji bi trebali biti i vrsni glazbenici, što nije lako pronaći u svijetu umjetnika, a kamoli u nekoj župskoj zajednici. Stoga su ona »osuđena« na koncertne izvedbe. Prije koncertne izvedbe bilo bi korisno uvesti slušateljstvo u

teološko i liturgijsko značenje djela te ga tako potaknuti na promišljanje o vjeri, ali i na samu vjeru iz koje je ovo djelo skladano. Valja ipak naglasiti da je Brucknerova Misa skladana za liturgijsko slavlje koje je onodobna kršćanska duhovnost razumijevala iz pogleda i načina vjerničkoga sudjelovanja koji se uvelike razlikuju od liturgijske teologije oblikovane u svjetlu Liturgijskoga pokreta i liturgijske obnove nakon Drugoga vatikanskoga koncila. Ono što može biti zajedničko ili nadahnjujuće za naše vrijeme i za suvremeno glazbeno stvaralaštvo jest način stvaranja glazbe iz razumijevanja same liturgije, iz otkrivanja kako Crkva poima liturgiju i sebe u njoj. ■

Liturgijski kalendar

SRPANJ

7 N ČETRNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

8 P Svagdan; Post 28,10-22a; Ps 91,1-4.14-15; Mt 9,18-26

9 U Svagdan; ili: *Bl. Marija od propetog Isusa Petković*
Post 32,23-33; Ps 17,1-3.6-8b.15; Mt 9,32-38

10 S Svagdan; Post 41,55-57; 42,5-7a.17-24a;
Ps 33,2-3.10-11.18-19; Mt 10,1-7

11 Č SV. BENEDIKT, zaštitnik Europe, *blagdan*
vl.: Izr 2,1-9; Ps 34,2-11; Mt 19,27-29

12 P Svagdan; Post 46,1-7.28-30; Ps 37; 3-4.18-19.27-28.39-40;
Mt 10,16-23

13 S Svagdan; ili: *Bl. Djevice Marija Bistrička*
Post 49,29-33; 50,15-25; Ps 105,1-4.6-7; Mt 10,24-33

14 N PETNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

15 P Sv. Bonaventura, biskup i crkveni naučitelj, *spomendan*
od dana: Izl 1,8-14.22; Ps 124,1-8; Mt 10,34 – 11,1

16 U Svagdan; ili: *Bl. Djevice Marija od brda Karmela*
Izl 2,1-15a; Ps 69,3.14.30-31.33-34; Mt 11,20-24

17 S Svagdan; Izl 3,1-6.9-12; Ps 103,1-4.6-7; Mt 11,25-27

18 Č Svagdan; Izl 3,13-20; Ps 105,1.5.8-9.24-27; Mt 11,28-30

19 P Svagdan; Izl 11,10 – 12,14; Ps 116,12-13.15.16b-18; Mt 12,1-8

20 S Svagdan; ili: Sv. Apolinar, biskup i mučenik; Sv. Ilija Prorok
Izl 12,37-42; Ps 136,1.23-24.10-12.13-15; Mt 12,14-21

21 N ŠESNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

22 P Sv. Marija Magdalena, *spomendan*
vl.: Pj 3,1-4a ili 2Kor 5,14-17; Ps 63,2-6.8-9; Iv 20,1-2.11-18

23 U SV. BRIGITA, redovnica, zaštitnica Europe, *blagdan*
vl.: Gal 2,19-20; Ps 34,2-11; Iv 15,1-8

24 S Svagdan; ili: Sv. Sarbelije Makhľuf, prezbiter
Izl 16,1-5.9-15; Ps 78,18-19.23-28; Mt 13,1-9

25 Č SV. JAKOV APOSTOL, *blagdan*
vl.: 2Kor 4,7-15; Ps 126,1-6; Mt 20,20-28

26 P Sv. Joakim i Ana, roditelji Bl. Dj. Marije, *spomendan*
Izl 20,1-17; Ps 19,8-11; Mt 13,18-23

27 S Svagdan; Izl 24,3-8; Ps 50,1-2.5-6.14-15; Mt 13,24-30

28 N SEDAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

29 P Sv. Marta, *spomendan*
vl.: 1Iv 4,7-16; Ps 34,2-11; Iv 11,19-27 ili Lk 10,38-42

30 U Svagdan; ili: Sv. Petar Krizolog, biskup i crkveni naučitelj
Izl 33,7-11; 34,5b-9.28; Ps 103,6-13; Mt 13,36-43

31 S Sv. Ignacije Lojolski, prezbiter, *spomendan*
od dana: Izl 34.29-35; Ps 99,5-7.9; Mt 13,44-46

KOLOVOZ

1 Č Sv. Alfonz Marija de' Liguori, bisk. i crkv. nauč., *spomendan*
od dana: Izl 40,16-21.34-38; Ps 84,3-6.8a.11; Mt 13,47-53

2 P Svagdan; ili: Sv. Euzebij Vercelski; Bl. Dj. Marija od Anđela
Lev 23,1.4-11.15-16.27.34b-37; Ps 81,3-6b.10-11b;
Mt 13,54-58

3 S Svagdan; ili: Bl. Augustin Kažotić, biskup
Lev 25,1.8-17; Ps 67,2-3.5.7-8; Mt 14,1-12

4 N OSAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

5 P Svagdan; ili: Posvećenje bazilike svete Marije Velike
Br 11,4b-15; Ps 81,12-17; Mt 14,13-21

Četrnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Spominjemo se, Bože,
tvoje dobrote usred hrama
tvojega. Kao ime tvoje,
Bože, tako i slava tvoja
do nakraj zemlje doseže.

Ps 48, 10-11

Zborna molitva

Bože, ti si poniženjem svoga
Sina podigao pali svijet. Udijeli
svome narodu svetu radost.
Oslobodio si ga ropstva grijeha:
privedi ga uživanju vječnog
veselja. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, ovaj prinos
tvome imenu nek nas očisti
i iz dana u dan potiče
na izgradnju novoga svijeta.
Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 66, 10-14c

Evo mir ću na njih kao rijeku svratiti.

Čitanje Knjige proroka Izaije
Veselite se s Jeruzalemom,
kličite zbog njega svi koji ga ljubite!
Radujte se, radujte s njime,
svi koji ste nad njim tugovali,
da se nadojite i nasitite
na dojkama utjehe njegove,
da se nasišete i nasladite
na grudima krepčine njegove.
Jer ovo govori Gospodin:
»Evo, mir ću na njih kao rijeku svratiti
i kao potok nabujali bogatstvo naroda.
Dojenčad ću njegovu na rukama nositi
i milovati na koljenima.
Kao što mati tješi sina,
tako ću i ja vas utješiti
– utješit ćete se u Jeruzalemu.«
Kad to vidite, srce će vam se radovati
i procvat će vam kosti ko mlada trava.
Očitovat će se ruka Gospodnja
na njegovim slugama.
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	75.1	Spominjemo se, Bože
Otpj. ps.:	131	Kliči Bogu, zemljo sva
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	100-101	Kušajte i vidite
Završna:	I	Svi kliknimo Kristu

Otpjevni psalam Ps 66, 1-3a.4-7a.16.20

Pripjev: Kliči Bogu, sva zemljo!

Kliči Bogu, sva zemljo,
opjevaj slavu imena njegova,
podaj mu hvalu dostojnu.
Recite Bogu: »Kako su potresna djela tvoja!«

»Sva zemlja nek ti se klanja i nek ti pjeva,
neka pjeva tvom imenu!«
Dodite i gledajte djela Božja:
čuda učini među sinovima ljudskim.

On pretvori more u zemlju suhu
te rijeku pregaziše.

Stoga se njemu radujmo!

Dovijeka vlada jakošću svojom!

Dodite, počujte, svi koji se Boga bojite,
pripovjedit ću što učini duši mojoj!
Blagoslovljen Bog koji mi molitvu ne odbi,
naklonosti ne odvрати od mene!

Drugo čitanje Gal 6, 14-18

Ja na svom tijelu nosim biljege Isusove.

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Galaćanima
Braćo: Bože sačuvaj da bih se ičim ponosio
osim križem Gospodina našega Isusa Krista
po kojem je meni svijet raspet i ja svijetu.
Uistinu, niti je što obrezanje niti neobrezanje,
nego – novo stvorenje. A na sve koji se ovoga
pravila budu držali, i na sveg Izraela Božjega
– mir i milosrđe! Ubuduće neka mi nitko ne
dodijava jer ja na svom tijelu nosim biljege
Isusove! Milost Gospodina našega Isusa
Krista s duhom vašim, braćo! Amen.
Riječ Gospodnja.

...i posla ih dva po dva pred sobom,
u svaki grad kamo je kanio doći.

Vitraj iz katedrale Notre-Dame u Chartresu, oko 1205.

Pričesna pjesma

Dođite k meni svi,
izmoreni i opterećeni
i ja ću vas odmoriti,
govori Gospodin!

Mt 11, 28

Popričesna molitva

Gospodine, nahranio si
nas božanskim darovima.
Molimo te, obdari nas
spasenjem i ne daj da te
ikad prestanemo hvaliti.
Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja Kol 3, 15a.16a

Mir Kristov neka upravlja srcima vašim.
Riječ Kristova neka u svem bogatstvu
prebiva u vama!

Evandjelje Lk 10, 1-9 (kraća verzija)

Počinut će na njemu mir vaš.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Odredi Gospodin drugih
sedamdesetdvojicu učenika
i posla ih po dva pred sobom
u svaki grad i u svako mjesto
kamo je kanio doći. Govorio im je:
»Žetva je velika, ali radnika malo.
Molite dakle gospodara žetve
da radnike pošalje u žetvu svoju. Idite!
Evo, šaljem vas kao janjce među vukove.
Ne nosite sa sobom ni kese, ni torbe,
ni obuće. I nikoga putem ne pozdravljajte.
U koju god kuću uđete, najprije recite:
'Mir kući ovoj!'
Bude li tko ondje prijatelj mira,
počinut će na njemu mir vaš.
Ako li ne, vratit će se na vas.
U toj kući ostanite, jedite i pijte
što se kod njih nađe.
Tà vrijedan je radnik plaće svoje.
Ne prelazite iz kuće u kuću.«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, združeni u istome daru vjere,
uputimo svoje molitve nebeskomu Ocu
za Crkvu i za sav svijet:

1. Svojoj Crkvi, Gospodine, povjerio si riječ evanđelja: čuvaj je u vjernosti tvojoj riječi i pomози joj da se u ljubavi zauzima za spasenje svakoga čovjeka, molimo te.
2. Za sveto djelo naviještanja evanđelja odabrao si apostole i učenike: daj da se svi koje danas zoveš na put svećeništva spremno i radosno odazovu tvome pozivu, molimo te.
3. Za sve ljude do kojih je doprla tvoja riječ spasenja: ohrabri ih u nasljedovanju tvoga puta i pomози da budu graditelji tvoga kraljevstva među ljudima, molimo te.
4. Za ovdje okupljenu zajednicu tvojih vjernika: pomози nam da se uvijek prepoznamo tvojim učenicima te sve zadaće i službe koje su nam povjerene vršimo u duhu evanđelja, molimo te.
5. Preminulu našu braću i sestre primi u zajedništvo svoje nebeske slave, molimo te.

Svemogući Bože, ti sve ljude pozivaš da budu nasljedovateli tvoga Sina kako bi postali dionicima njegova dara spasenja. Čuvaj u nama svoju riječ da bude plodna spasenjem za nas i za sve ljude koje susrećemo. Po Kristu Gospodinu našem.

Poslani (daleko) da bi Bog bio bliži

Naputci koje daje Isus uistinu su vrlo konkretni (doslovno: srašteni s prilika-
ma apostolskoga djelovanja i s kulturalnim okolnostima onoga doba). Po-
najprije usmjereni su na sve narode, što je simbolički označeno brojkom se-
damdeset i dva. Dvojica u hodu ne označavaju samo zajedništvo, blizinu i pomoć,
nego i snagu svjedočanstva. Nadalje, naglasak je na slobodi, nenaveznosti, na miru
koji se ne odnosi samo na one kojima se naviješta, nego i na njih same.

Jasno je da ti preduvjeti imaju za cilj Božje kraljevstvo. To je istinski rezultat,
vidljiv u pomaganju siromašnima, u liječenju rana, u jačanju slabih, u širenju pro-
stora pravednosti. Ali ne samo to. Ostaje, naime, pitanje zašto je tako važno voljeti,
zašto je važno oprostiti, služiti i pomagati, odvojiti se od zemaljskih dobara i mo-
liti. Voljeti u svim svojim oblicima i posvećenosti bližnjima približava Bogu, nebe-
skoj stvarnosti. Biti bliz Bogu i druge približiti Bogu. To je prava strana stvari koje
se svojom privlačnošću često predstavljaju u obliku naličja.

Nije sve u hodanju po zmijskome leglu, u govorenju novih jezika, u istjerivanju
zloduha; sve se nalazi u bliskosti s Bogom koju nam je omogućio Isus. Kada si Bogu
blizak, nije te strah; kada te nije strah imaš i srca i vremena, maštovitosti i snage za ra-
dost i zahvalnost. Kada si Bogu bliz, dodiruješ dar. I sve se mijenja. Jer uvijek je na po-
četku Božji dar, njegova Ljubav i njegova Riječ postala tijelom, ona od koje se živi, ona
bez koje kruh nema okusa, Riječ bez koje ljudska čežnja za radošću
ne pronalazi cilj. Protiv svega što čovjeku priječi radost življenja –
kao što su bolesti, umiranja, nečistoće, donositelji svake vrste zla
i nemira – kršćani se bore Božjim darom. U istome kontekstu
sveti je Matej zapisao Isusove riječi: *Besplatno primiste,
besplatno dajte!* (Mt 10, 8) Ili, kako je u grčkome izvorni-
ku doslovno zapisano: »Primiste kao dar (*doreàn*), daj-
te kao dar!«

Hitnost, odbijanje i mir

Osim nosivih naputaka, zanimljivi su oni manje isticani. Apo-
stolski navještaj je u *znaku hitnosti*. Evandeoske riječi koje
kažu da apostoli putem nikoga ne pozdravljaju, sadrže tu mi-
sao, osobito ako imamo na umu istočnjački način pozdravljanja
koji je dug, s mnoštvom naklona i drugih popratnih gesta. Apostol
ne dokida pravila ponašanja i načela uljudnosti, već ne prihvaća
gubljenje vremena, pri čemu ispraznost i vanjština zauzimaju prva
mjesta i važnost, pod krinkom religioznosti.

Istinskomu apostolu doduše rezerviraju prva mjestu, ali ona osta-
ju 'prazna', jer njegovo mjesto nije na pozornicama i na rezerviranim
mjestima, već u hodanju. Apostol zna da Evanđelje ne prolazi pu-
tem naklona, formalnih osmijeha, prigodničarskih govora. Učenik se
ne može zadržavati i treba se držati bitnoga. Njegov se pohod ne mo-
že uspoređivati osobnim navezanostima ili potrebom za spašavanjem
ispraznih forma. Ako ne bude prihvaćen, stres će prašinu s nogu...
Trebalo stresti prašinu neiskrenoga pljeska, tapšanja, organiziranih

Poziv uvijek nosi i poslanje.

Detalj vitraja iz katedrale sv. Petra i Pavla, Troyes (Francuska), oko 1170.
Pohranjeno u Metropolitan Museum of Arts, New York.

i nametnutih kompromisa, površnih izraza poštovanja, emotivnih oduševljenja, kako bi se svakoga čovjeka stavilo pred njegovu odgovornost.

Ako poslanje ne usvoji takav način bitnoga, postaje poduzetništvom, spektaklom ili propagandom. Kada se brine o vlastitoj slici, poseže se za promidžbom, kako bi se uspješno prodao vjerski proizvod, najčešće prozvan karizmom; postaje se opsjednut uspjehom, ulazi se u natjecanje, kako bi netko dobio veću vrijednost, osigurao utjecaj, a iz svega se u tom slučaju lako zaključuje – Evanđelje ostaje živjeti negdje drugdje.

Osim toga, Isus daje zadaće, ali ne jamči uspjehe. Spominje neprihvatanje i odbijanje. Misijski posao nije nalik promidžbi koja može uspjeti ako se proizvod pokaže dobrim. Navjesticatelj je i uz dobar proizvod uvijek u opasnosti da ga ne prihvate i da se mora suočiti s neprijateljem. Odbijanje i nije istinski neuspjeh, već su to poglavito zvučni uspjesi koji su nametnuti, iznudeći, i nisu odraz kršćanske poruke. Jedina poruka koju nosi jest poruka mira. »Kako su ljupke po gorama noge glasonoše radosti koji navješćuju mir...« (Iz 52, 7) Krist nosi puninu radosti, a ne tugu, kaznu ili nesreću.

Poziv i poslanje

I na kraju valja reći da postoje dvije neodjeljive zbilje: poziv i poslanje. Nema poziva bez

poslanja. Poslanje je primio svaki kršćanin i kršćanka, jer kršćanin koji nije ujedno i apostol ne postoji. Isus poziva na molitvu za radnike u Gospodinovoj žetvi. Ne prepušta se sve ljudskome planiranju te se poslanje definira milosnim darom. Ako je apostol plod molitve, treba naći poticaj, snagu, usmjerenje za svoje djelovanje u molitvi. Poslanje se gasi u onome trenutku kada se prekida veza s izvorištem.

Bez molitve apostolat postaje obrtničkim zanimanjem, a jedina je snaga pravoga navjesticatelja nejak riječ koja može biti odbijena, ismijana i osporena. I pred neprijateljstvom, odbacivanjem i progonstvom apostol se poziva na slobodu, na hrabro svjedočenje, ali ne na agresivnost. Ako to djelo nije prožeto Kristovom ljubavlju, ono postaje osvajanjem. Kada se pak osvajaju sve veća područja sa sve snažnijim utjecajem sa svrhom vladanja, gazeći savjesti, tada se smanjuju i sužavaju prostori Božjega kraljevstva.

Prije polaska Isus zapovijeda: »Idite po svem svijetu i navješćujte Evanđelje svemu stvorenju.« Uistinu, treba hodati, ići na druga mjesta, što ne znači osvajati. Jednostavno – hodati. Kršćanin se odlikuje raspoloživošću za navještaj i za hod. Ne treba prijeći mnoštvo kilometara, ali u njemu se mora odraziti spremnost za hod prema čovjeku i s čovjekom.

Ivan Šaško

Moliti »Gospodara žetve da pošalje radnike u svoju žetvu« ne znači uvjeravati Boga u ono što bi bilo potrebno. To je molitva u kojoj učenik postaje poslanikom, apostolom, nositeljem službe propovijedanja i svjedočenja. Stoga su te molitve najviše potrebni oni koji već jesu radnici na »njivi Gospodnjoj« kako nikada ne bi zaboravili da su poslani biti svjedoci, navjesticitelji, i kako bi uvijek umjeli razaznati volju »Gospodara žetve«.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Mir kao svježina rijeke

Iz 66, 10-14c

Ponovno susrećemo poziv na radost. Oni koji su voljeli središte judaizma, nisu mogli a da ne iskažu svoje zadovoljstvo. Sudjelovanje u radosti sukladno je ne samo ljubavi prema blagoslovljenom gradu, nego i prema njihovoj žalosti, odnosno poniženjima koja su grad u prošlosti pogađala (usp. Iz 57, 18; 61, 3). Dojenje je stavljeno u odnos s utjehama i istom slavom grada. Stanovnici s radošću sudjeluju u brojnim obećanjima i blagoslovima grada. Bog će umnožiti 'prosperitet', tj. doslovno mir, vraćajući ga na Jeruzalem kao rijeku. Prorok ima pred očima Židove iz dijaspore. Nepomućena radost duše prelijeva se na fizičko blagostanje (r. 14). Kostu su ovdje simbol cijeloga tijela i pojavljuju se pune životnosti i snage.

Mario Cifrak

Petnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Ja ću se u pravednosti
pojaviti pred tobom,
nasitit ću se kad se
očituje slava tvoja.

Ps 17, 15

Zborna molitva

Bože, ti zalutalima pokazuješ
svjetlo istine da se na pravi put
vrate. Daj svim kršćanima
da odbace što je kršćanstva
nedostojno, a traže što mu priliči.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine,
pogledaj darove
Crkve moliteljice da po
pričesti napredujemo
u svetosti života.
Po Kristu.

Prvo čitanje Pnz 30, 10-14

Blizu ti je riječ da je vršiš.

Čitanje Knjige Ponovljenog zakona

Mojsije je govorio narodu:

»Poslušaj glas Gospodina, Boga svoga,
držeći njegove zapovijedi i njegove naredbe
zapisane u knjizi ovoga Zakona!

Obrati se Gospodinu, Bogu svome,
svim srcem svojim i svom dušom svojom.

Ova zapovijed što ti je danas dajem
nije za te preteška niti je od tebe predaleko.

Nije na nebesima da bi rekao:

"Tko će se za nas popeti na nebesa,
skinuti nam je i objaviti da je vršimo!"

Nije ni preko mora da bi mogao reći:

"Tko će preko mora za nas poći,
donijeti nam je i objaviti da je vršimo!"

Jer blizu ti je riječ, u tvojim ustima

i u tvome srcu, da je vršiš.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 69,14.17.30-31.33-34.36ab.37

Pripjev: Tražite, ubogi, Gospodina
i oživjet će vam srce.

Tebi se molim, Gospodine,
u vrijeme milosti, Bože;
po velikoj dobroti svojoj ti me usliši,
po svojoj vjernoj pomoći!
Usliši me, Gospodine,
jer je dobrostiva milost tvoja,
po velikom milosrđu obazri se na me!

A ja sam jadnik i bolnik –
nek me štiti tvoja pomoć, o Bože!
Bože ću ime hvaliti popijevkom,
hvalit ću ga zahvalnicom.

Gledajte, ubogi, i radujte se,
nek vam oživi srce, svima koji Boga tražite.
Jer siromahe Gospodin čuje,
on ne prezire sužanja svojih.

Jer Bog će spasiti Sion

– on će sagradit gradove Judine.

Baštinit će ga potomci slugu njegovih;
prebivat će u njemu oni što ljube ime Božje.

Drugo čitanje Kol 1,15-20

Sve je po njemu i za njega stvoreno.

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Kološanima

Krist Isus slika je Boga nevidljivoga,
prvorođenac svakog stvorenja. Ta u njemu je
sve stvoreno na nebesima i na zemlji, vidljivo
i nevidljivo, bilo prijestolja, bilo gospodstva,
bilo vrhovništva, bilo vlasti – sve je po njemu
i za njega stvoreno: on je prije svega i sve
stoji u njemu. On je glava tijela, Crkve; on je
početak, prvorođenac od mrtvih, da u svemu
bude prvak. Jer svidjelo se Bogu u njemu
nastaniti svu puninu i po njemu – uspostavivši
mir krvlju križa njegova – izmiriti sa sobom
sve, bilo na zemlji, bilo na nebesima.

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	220	Gdje god su dvojica
Otpj. ps.:		Tražite, ubogi, Gospodina (ŽV 07-2007)
Prinosna:	260	O da bude radost
Pričesna:	135.1	Tko jede moje tijelo
ili:	242	O sveta gozbo
Završna:	217	Bože, tvoj smo sveti narod

Neki Samarijanac dođe do njega, vidje ga, sažali mu se pa mu pristupi i povije mu rane.

Vincent van Gogh

Pričesna pjesma

Tko jede moje tijelo
i pije moju krv,
u meni ostaje,
i ja u njemu,
govori Gospodin.

Iv 6, 57

Popričesna molitva

Gospodine, primili smo
tvoje darove. Daj da
svakim slavljenjem ovog
otajstva napredujemo u
svetosti života. Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja usp. Iv 6, 63c.68c

Riječi tvoje, Gospodine, duh su i život;
ti imaš riječi života vječnoga!

Evanđelje Lk 10, 25-37

Tko je moj bližnji?

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Neki zakonoznanac usta i, da Isusa iskuša, upita: »Učitelju, što mi je činiti da život vječni baštinim?« A on mu reče: »U Zakonu što piše? Kako čitaš?« Odgovori mu onaj: Ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svoga, i svom dušom svojom, i svom snagom svojom, i svim umom svojim; i svoga bližnjega kao sebe samoga!«

Reče mu na to Isus: »Pravo si odgovorio.

To čini i živjet ćeš.« Ali hoteći se opravdati, reče on Isusu: »A tko je moj bližnji?«

Isus prihvati i reče: »Čovjek neki silazio iz Jeruzalema u Jerihon. Upao među razbojнике koji ga svukoše i izraniše pa odoše ostavivši ga polumrtva. Slučajno je onim putem silazio neki svećenik, vidje ga i zaobiđe. A tako i levit: prolazeći onuda, vidje ga i zaobiđe.

Neki Samarijanac putujući dođe do njega, vidje ga, sažali se pa mu pristupi i povije rane zalivši ih uljem i vinom. Zatim ga posadi na svoje živinče, odvede ga u gostinjac i pobrinu se za nj. Sutra dan izvadi dva denara, dade ih gostioničaru i reče: 'Pobrine se za njega. Ako što više potrošiš, isplatit ću ti kad se budem vraćao.'«

»Što ti se čini, koji je od ove trojice bio bližnji onomu koji je upao među razbojнике?«

On odgovori: »Onaj koji mu iskaza milosrđe.«

Nato mu reče Isus: »Idi pa i ti čini tako!«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bog nas je pozvao da budemo bližnji ljudima koje susrećemo i svima kojima je potrebna pomoć drugih. Molitvom se utecimo nebeskome Ocu da nas ispuni duhom svoje ljubavi.

1. Za tvoju Crkvu, sazdanu na Kristovoj ljubavi: da bude istinsko bratstvo tvojih vjernika te pruža svjedočanstvo ljubavi svim ljudima, molimo te.
2. Za sve koji se priznaju tvojim vjernicima: usadi im u srce snagu svoje riječi da vjerno hode putem spasenja, molimo te.
3. Za sve koji se predaju služenju drugima: obdari ih radošću služenja, a njihova djela prodahni topline ljubavi, molimo te.
4. Za one koji nose teret napuštenosti i bolesti: daj im spoznati spasonosnu snagu trpljenja, a kršćane nadahni da u njima prepoznaju svoje bližnje, molimo te.
5. Za nas ovdje sabrane: rasvijetli nam pogled vjere da sve ljude možemo gledati tvojim pogledom i ljubiti tvojom ljubavlju, molimo te.

Svemoguć Bože, pozvao si nas na djelatnu ljubav prema braći ljudima. Prosvijetli nas svojim Duhom da umijemo prevladavati ono što nas dijeli i uvijek tražiti ono što nas združuje, kako bismo u svakom čovjeku mogli prepoznati svoga bližnjeg i tako otkrivati tvoje lice. Po Kristu Gospodinu našem.

To čini i živjet ćeš!

Učitelju, što mi je činiti da život vječni baštinim? – pita zakonoznana Isusa. Premda evangelist naglašava da je ovo pitanje upućeno s ciljem »da Isusa iskuša«, ono pogađa svakoga vjernika. Svatko od nas o njemu razmišlja. Posljedica je to Isusova »sil-

laska iz Jeruzalema u Jerihon«. Naime, Isus odgovara prispodobom u kojoj je s jedne strane krivovjernik, a s druge službeni predstavnik starozavjetne religije. Priču je izmislio za tu prigodu, ali ju je utemeljio na vjernome opisu slušateljima dobro poznate situacije iz njihovih životnih prilika. Tridesetak kilometara dug put kroz pustinjski kraj, prepun razbojnika, bio je jedina veza između Jeruzalema i Jerihona. Druge prometnice nije bilo. Unatoč sirovosti podneblja i nesigurnosti od pljačkaša moralo se putovati tim putem.

Crkveni su oci u tome putu prepoznali hod čovječanstva od Adama do Isusa Krista. Silazak iz Jeruzalema, svetoga grada i slike neba, prema Jerihonu – naselju duboko ispod razine mora – označava udaljavanje od Boga i odlazak prema podzemlju i tami zla. Slično su i činjenicu »upadanja među razbojnike« tumačili padanjem pod vlast zla i grijeha. Grijeh je onaj koji »svlači« s čovjeka sliku Božju, ranjava ga, čini neprepoznatljivim te baca na zemlju u polumrtvom stanju između života i smrti. Grijeh ujedno sprječava čovjeka da se sam svojim snagama vrati prema Bogu, ovdje prikazanom u slici Jeruzalema. Tako je čovjek, prepušten umiranju pored puta, slika cijeloga čovječanstva nakon Adamova grijeha. Otuda i potreba za Spasiteljem koji će izlije-

čiti rane i oživjeti. Činjenica da svećenik i levit polumrta čovjeka zaobilaze, pokazuje da Zakon i Proroci ne mogu spasiti čovječanstvo. Krist je taj koji ga, uzevši na sebe ljudsku slabost, oživljava. On je »Samaritanac« koji pomaže. Svojim je životom platio cijenu ozdravljenja. Sveti Pavao uči: »Svidjelo se Bogu u njemu nastaniti svu Puninu i po njemu – uspostavivši mir krvlju križa njegova – izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji, bilo na nebesima.« (Kol 1, 19)

Ne odvija se ovaj razgovor slučajno na Isusovu putu prema Jeruzalemu. Suprotno hodu čovječanstva, on pokazuje način povratka Bogu. Došao je vratiti ljude na pravi put. Ostavio nam je i isti onaj lijek kojim je Samaritanac povio rane stradalniku. Svojoj je Crkvi u sakramentima darovao ulje i vino kako bi njima ozdravljala sve one koji se nađu između života i smrti, ranjeni grijehom, potrebni oporavka i životne snage. Dao joj je zadaću brige za svaku takvu osobu, ali i obećao svoj povratak. »Pobrini se za njega. Ako što više potrošiš, isplatit ću ti kad se budem vraćao.«

Bližnji

»Tko je moj bližnji?« – drugo je pitanje upućeno Isusu. Također je jednako aktualno u ono vrijeme kao i danas. Sam izraz »bližnji« ističe relacijsku odrednicu. Bližnji je onaj tko mi je blizak, nije dalek. Bližnji nije objektivna, nego subjektivna kategorija. Isus u današnjem evanđelju pokazuje kako nije moguće klasificirati ljude na bližnje i one koji to nisu prema određenim pravilima, nego potiče na mijenjanje vlastitoga pogleda i ponašanja kako bi se mogli približiti svakoj osobi. Bližnji je svaki čovjek koji treba našu pomoć i koji se pokaže spremnim pomoć pružiti.

Vezujući pitanje bližnjega uz ono o vječnom životu Isus je ukazao i na potrebu konkretizacije vjere. Ona ne smije ostati »na nebesima« ili »preko mora«, nego »u tvojim ustima i u tvome srcu, da je vršiš«. Zato se u

evanđelju više puta koristi glagol *činiti*. Izjavu »To čini i živjet ćeš!«, Isus osnažuje naredbom: »Idi pa i ti čini tako!«

Da bi baštinio život vječni, zakonoznanac je morao odbaciti svoje ranije predodžbe o Bogu. Te su predodžbe oslikane likovima svećenika i levita iz prispodobе. Oni su službenici Božjega Saveza s Izraelom. Jedna od oznaka izabranja bila je odijeljenost od drugih naroda. Ona je imala konkretne posljedice u životu i liturgijskoj praksi. Riječ Božja čitala se na posebnom jeziku, različitom od govornog, pa ju je trebalo tumačiti. Jasna je odijeljenost između svetoga i svjetovnoga pa se moralo ritualno čistiti za prijelaz iz jednoga u drugo. Brojni su slični primjeri, a, između ostalih, tu je i zabrana doticanja mrtvaca zbog čega svećenik i levit nisu smjeli pomoći nesrećenomu.

Prispodobom o Samarijancu Isus poučava da Bog nije samo dalek, nego i blizak. Poslanica Kološanima pojašnjava da je Krist ujedno i središte svemira, ali i Glava Crkve. U Pavlovo vrijeme vladala je pojednostavljena kozmička slika, a medicina je tumačila da se ljudsko tijelo razvija i raste počevši od glave. Tako je Krist središte cijelog univerzuma, ali i usred Crkve koja od njega raste, razvija

se i treba sve ljude učiniti međusobno bližnjima. Dok je prema Zakonu Samarijanac odijeljen od izabranog naroda i baštine Saveza, Isus toga nacionalnog i vjerskog otpadnika predstavlja ponajprije kao bližnjega. Nakon toga stavlja ga za uzor ponašanja, za učitelja. Na koncu, premda to nije javno artikulirao, ali je svojim djelima pokazao, samoga sebe identificira s njime. Tako je učiteljima Zakona predstavio Boga bliskog čovjeku, Boga kojemu ne može biti vlastito udaljavati osobu od osobe, nego ih međusobno približavati. Ujedno im je dao i model ponašanja. Kristov put nije skup tajnih obreda i dalekih putova. »Nije od tebe predaleko.« On nije performans za elitu, nego poziv svima. Njegova zapovijed »nije za te preteška«. Samarijanac ulazi u odnos koji je bez interesa ili uzajamnosti. Reagira jednostavno iz suosjećanja i tako ostvaruje ono što ni ne zna, a to je ljubav »iz svega srca, sve duše, sve snage i sve uma svoga«. Isus tako odgovora na postavljena pitanja otkrivajući da je put ljudskosti i približavanja drugomu ujedno put prema baštini vječnoga života i približavanja Bogu koji je po riječima Psalmiste »dobrostitve milosti« i »velikoga milosrđa«.

Slavko Slišković

»Što mi je činiti da bih baštinio život vječni?«, pita neki zakonoznanac Isusa. Ne traži pouku kako steći, zaslužiti ili 'zaraditi' ulazak u vječni život, nego kako ga 'baštiniti'. Baština se ne zarađuje, ne zasluđuje. Ona se daje kao dar. Tko se pita kako ju steći ili zaraditi, krenuo je krivim putem. Biti dostojan dara, u poniznosti primanja, znači približiti se mudrosti vječnoga života.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Blizu ti je riječ

Pnz 30, 10-14

Parentetska shema iz 8. retka uvodi nas u Pnz 30, 9-14. Povijesno gledano, u ovim redcima možemo pronaći jeruzalemski ritual koji nas vodi sve do vremena monarhije. Upotrebljavao se vjerojatno u »obnovi Saveza« za Jošijina kraljevanja kako piše u 2Kr 23, 1-3: »Tada kralj posla da se saberu kod njega sve judejske i jeruzalemske starješine. Kralj potom uzađe u Dom Jahvin s Judejcima, Jeruzalemcima, svećenicima i prorocima i sa svim narodom, od najmanjega do najvećega. I pročitao im sve riječi Knjige Saveza koja je nađena u Domu Jahvinu. Kralj, stojeći na svome mjestu, obnovi pred Jahvom Savez da će slijediti Jahvu i držati se njegovih zapovijedi, pouka i uredaba svim srcem i svom dušom da bi ispunio sve stavke toga Saveza zapisane u ovoj knjizi. Sav je narod stupio u Savez.« Pred nama je obveza koju Izrael uzima prema »ponovljenom« Zakonu. Ta se svečanost očitovala u svojevrsnoj obrednosti samopoklijanja, koja nas podsjeća na hod između žrtvovanih životinja.

Mario Cifrak

Šesnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Evo, Bog mi pomaže,
Gospodin krijepi život moj.
Od srca rado ću ti žrtvovati,
slavit ću ime tvoje,
Gospodine, jer je dobrostivo.

Ps 54,6.8

Zborna molitva

Molimo te, Gospodine,
budi nam milostiv i darežljiv.
Produbi nam nadu, vjeru i ljubav,
da ustrajemo u budnosti
i vršenju tvoga zakona.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Bože, ti si u jedinoj žrtvi svoga
Sina ispunio razne žrtve starog
Saveza. Primi ovaj naš dar,
blagoslovi ga kao i prinos Abelov:
što svaki od nas prikazuje tebi na
čast nek bude na spasenje svima.
Po Kristu.

Prvo čitanje Post 18,1-10a

Gospodine, nemoj mimoći svoga slugu!

Čitanje Knjige Postanka

U one dane:

Gospodin se ukaza Abrahamu kod hrasta
u Mamri dok je on sjedio na ulazu u šator
za dnevne žege. Podiže oči, kad gle:
tri čovjeka stoje pred njim. Čim ih spazi,
potrča im s ulaza šatora u susret.
Pade ničice na zemlju pa reče:
»Gospodine moj, ako sam stekao milost
u tvojim očima, nemoj mimoći svoga slugu!
Nek se donese malo vode: operite noge
i pod stablom otpočinite. Donijet ću krišku
kruha da se okrijepite prije nego podete
dalje. Ta k svome ste sluzi navratili.«
Oni odgovore: »Dobro, učini kako si rekao!«

Abraham se požuri u šator k Sari pa joj
reče: »Brzo! Tri mjerice najboljeg brašna!

Zamijesi i prevrtu ispeci!«

Zatim Abraham otrča govedima,
uhvati junca, mlada i ugojena,
i dade ga momku da brže zgotovi.

Poslije uzme masla, mlijeka i zgotovljenog
junca pa stavi pred njih, a sam stajaše
pred njima pod stablom dok su blagovali.

Zapitaju ga: »Gdje ti je žena Sara?«

On odgovori: »Eno je pod šatorom.«

Nato će mu: »Dogodine u ovo doba
vratit ću se k tebi i tvoja će žena Sara
imati sina.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 15,2-4ab.5ab

Pripjev: Gospodine, tko smije prebivati
u šatoru tvome?

Onaj samo tko živi čestito,
koji čini pravicu,
i istinu iz srca zbori,
i ne kleveće jezikom.

Koji bližnjem zla ne nanosi
i ne sramoti susjeda svoga;
koji zlikovca prezire,
a poštuje one što se Gospodina boje.

Koji se zaklinje prijatelju,
a ne krši prisege,
i ne daje novca na lihvu,
i ne prima mita protiv nedužna.

Drugo čitanje Kol 1,24-28

*Otajstvo pred vjekovima skriveno,
a sada očitovano svetima njegovim.*

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: Radujem se sada dok trpim za vas
i u svom tijelu dopunjam što nedostaje
mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za
Crkvu. Njoj ja postadoh poslužiteljem po
rasporedbi Božjoj koja mi je dana za vas da
potpuno pronesem riječ Božju – otajstvo
pred vjekovima i pred naraštajima skriveno,
a sada očitovano svetima njegovim. Njima
Bog htjede obznaniti kako li je slavom
bogato to otajstvo među poganima: to
jest Krist u vama, nada slave! Njega mi
navješćujemo, opominjući svakoga čovjeka,
poučavajući svakoga čovjeka u svojoj

Marija je izabrala bolji dio koji joj se neće oduzeti.
M. I. Rupnik, detalj mozaika u blagovaonici Centra Aletti, Rim, 2002.

Pričesna pjesma

Evo, na vratima stojim
i kućam, govori Gospodin:
poslušaj li tko glas moj
i otvori mi vrata, unići ću
k njemu i večerati s njim,
i on sa mnom.

Otk 3,20

Popričesna molitva

Budi, Gospodine,
uza svoj narod.
Nahranio si nas
nebeskim otajstvima:
daj da iz stare
grešnosti prijeđemo
u novi život. Po Kristu.

mudrosti da bismo svakoga čovjeka
doveli do savršenstva u Kristu.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja usp. Lk 8,15

Blago onima koji riječ Božju zadrže u dobru
i plemenitu srcu i donose rod u ustrajnosti!

Evanđelje Lk 10,38-42

Marta ga primi u kuću. Marija je izabrala bolji dio.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Isus uđe u jedno selo.

Žena neka, imenom Marta, primi ga
u kuću. Imala je sestru koja se zvala Marija.
Ona sjede do nogu Gospodinovih i slušaše
riječ njegovu. A Marta bijaše sva zauzeta
posluživanjem pa pristupi i reče:

»Gospodine, zar ne mariš što me sestra
samu ostavila posluživati? Reci joj dakle
da mi pomogne.« Odgovori joj Gospodin:
»Marta, Marta! Brineš se i uznemiruješ
za mnogo, a jedno je potrebno.
Marija je uistinu izabrala bolji dio,
koji joj se neće oduzeti.«

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	80	Evo, Bog mi pomaže
Otpj. ps.:		Gospodine, tko smije prebivati (ŽV 09-2006)
Prinosna:	325	Evo, Bože
Pričesna:	247	Uzmite, jedite
Završna:	768	O divna Djevice

Molitva vjernika

Okupljeni za stolom Kristove riječi i Kristova tijela,
molitvom zazovimo Oca nebeskoga da po ovom
zajedništvu s njim budemo ispunjeni duhom
Kristove ljubavi.

1. Rasvijetli mudročću Duha Svetoga svoju Crkvu
da uvijek s vjerom osluškuje tvoj glas te svekoliko
njezino djelovanje bude nadahnuo riječju koja
od tebe dolazi, molimo te.
2. Potakni u svim svojim vjernima potrebu za
molitvom i pouči ih da u molitvi najprije slušaju
tvoju riječ i traže ispunjenje tvoje volje, molimo te.
3. Zaustavi nas, Gospodine, u trci za našim brigama
i zadaćama; pomози nam da na početak svojih
briga umijemo staviti ono što je potrebno za život
vječni, molimo te.
4. Podari nam, Gospodine, duh istinskoga služenja
i pomози da otvorenim srcem i darežljivom
ljubavlju pristupamo svima koji oskudijevaju i
svima koji su osamljeni, molimo te.
5. Primi, Gospodine, naše pokojne koji čekaju dan
tvoga smilovanja: daruj im mjesto za nebeskim
stolom, molimo te.

Svemogući Bože, po primjeru tvojih službenica
Marte i Marije otkrivaš nam put evanđeoskog
života. Molimo te, nadahni nas za radosno služenje
drugima i čuvaj u nama duh prave molitve. Po Kristu
Gospodinu našem.

S Marijom i Martom na putu

Likovi Marte i Marije prate nas tijekom cijelog našeg životnog puta. Upravo kao ono što jesu: dvije sestre koje osim biblijske pripovijesti i povijesti Crkve nastanjuju prostor naše nutrine, ali i obilježavaju naše djelovanje. Tko se od nas nije barem jednom, slušajući današnje evanđelje, zapitao komu je sličniji, tj. koja od dviju sestara iz današnjega evanđelja bolje odražava našu osobnost, našu viziju odnosa s Kristom, odnosa u Crkvi i s Crkvom i ljudima s kojima živimo, koji su nam više ili manje dragi? I nismo li uvijek u trenucima u kojima smo se odlučivali između njih osjećali da ih ne možemo suprotstavljati jednu drugoj i da se ne možemo odlučiti samo za jednu, bez osjećaja da smo time učinili nešto krivo ili da smo slabi jer se nismo odlu-

čili za jednu od njih. To nije osjećaj podvojenosti, nego osjećaj da nam pripadaju i jedna i druga.

Gost, ne neprijatelj

Što je razlog tomu? Razlog je jednostavan – Isus Krist. On ne dopušta potpunu podvojenost i rascijepljenost među sestrama, pa ni u nama, premda se na prvi pogled čini suprotno. On ujedinjuje sestre u njihovoj različitosti. Daje im pravo mjesto koje im pripada i time ukazuje na važnost stvarnosti koja je posebno istaknuta u prvome čitanju, a to je gostoljubivost. U prvome čitanju gostoljubivost prema strancu, hodočasniku, potrebitom, pretvara se u prihvaćanje, u gostoljubivost spram samoga Boga. Gostoljubivost se otkriva kao »stvaranje prostora za drugoga i darivanje vremena drugomu«. Gostoljubivost je dijeljenje, ali je prije svega slušanje. I sve to čini mogućim ono što se dogodilo Abrahamu. On koji je ugostio Boga, ugošćen je od samoga Boga. To međusobno ugošćavanje rađa životom. Čini da budemo *hospites*, gosti, a ne *hostes*, neprijatelji.

Ugostiti Krista

Krist je isto tako gost kod sestara. Primaju ga svaka na svoj način. Marija se odmah baca do njegovih nogu i sluša njegovu riječ. I tijelom i duhom pokazuje da joj je stalo samo do jednoga, do onog jednoga što je bitno. Najbitnije. Ugostiti Božju Riječ slušanjem. U sebi stvoriti prostor za prihvaćanje i življenje te riječi. Njezino slušanje rađa darom života.

I Marta je gostoljubiva. Sve čini da bi ugodila Učitelju. Različita gostoljubivost i različito služenje, koji ne mogu jedno bez drugoga. Martino služenje želi biti sveobuhvatno, aktivno, a zapravo kruži oko

Egino Weinert, Isus u domu betanijske obitelji.
Evangelička crkva u Sedenhorstu, Njemačka.

nje same. Puno buke sa spremnošću na optuživanje onih koji ne čine kako je ona zamislila. Služenje koje se pretvara u suprotnost. Kako ističe jedan autor, »nije dovoljno služiti, potrebno je biti sluga«; sluga Riječi prije nego postaneš poslužitelj. Isus ne traži protagonizam, frenetičku aktivnost kojoj smo danas mnogi podlegli, pa i u Crkvi. Mislimo da služimo, a zapravo se okrećemo sami oko sebe, nezadovoljni i spremni na optuživanje. Mislimo da znamo kako treba služiti i htjeli bismo i zahtijevamo da svi to čine onako kako mi to radimo. A nismo primijetili kako smo od poslužitelja postali gospodari i vlasnici onoga što činimo. Marta na aramejskom jeziku znači 'gospođa'. Ona je htjela postati gospodaricom; čak je htjela gospodariti i Isusu. I mi uvijek najbolje znamo što bi svi drugi trebali činiti i kako bi to trebali činiti. Svi bi se trebali ugledati na nas.

Lako i neprimjetno moguće je od poslužitelja postati gospodarom riječi. Je li moguće izbjeći tu zamku? Moguće je ako ostanemo u Marijinom stavu, čak i onda kada

djelujemo poput Marte. I jedan i drugi stav čine cjelinu kršćanskoga poslanja, ali samo ako izrastaju iz sjedenja uz Kristove noge, a to je ono što nam se danas čini nemogućim, čak i u Crkvi. Sjediti i slušati. Ne samo sebe, ne samo zvuk mobitela, glazbu iz slušalice, vijesti s televizije. Čak ni savjete drugih, česta pametovanja i bujice riječi, vanjsko slušanje koje nas tjera na silni aktivizam u želji da nađemo drugoga i sebe, da budemo gostoljubivi i ugošćeni. A to nikako da se dogodi. Ne događa se jer ne slušamo Krista i jer nemamo vremena sjesti do njegovih nogu, jer nemamo vremena za slušanje koje omogućuje prave riječi i pravo djelovanje.

Marija i Marta. Dvije sestre. Ne tri kao u Čehovljevoj drami u kojoj monolozi na kraju drame otkrivaju njihovu spoznaju o nemogućnosti da se u budućnosti dogodi išta dobrog i o osuđenosti na besmislen život. Marta i Marija upućuju na Krista. Na gostoprinstvo Riječ, izvora života, budućnosti i smisla.

Željko Tanjić

»Marija sjede do nogu Gospodinovih i slušaše njegovu riječ.« Sjesti do nogu učiteljevih, značilo je priznati se učenikom. Ona sluša njegovu riječ. Ne riječi, nego riječ. Sluša Njega koji je Riječ. Sluša u potpunoj urođenosti u Riječ. U potpunoj šutnji. Ne obazire se na prijekore starije sestre. Slušanju Riječi ne pretpostavlja prijekore ljudi, prigovore što bi trebala činiti, brigu oko onoga što će o njoj misliti drugi. Pred Gospodinom, koji proniče nutrinu, nije važno što drugi misle. Važno je znati ono jedno koje je potrebno.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Bog u pohodu ljudima

Post 18,1-10a

Osamnaesto poglavlje Knjige Postanka preuzima staru tradiciju o Abrahamu i Lotu. Pojavak trojice tajanstvenih ljudi jahvist tumači kao pojavak Boga Izraelova. Sve se događa kod hrasta Mamre, blizu Hebrona (usp. Post 13, 18). Abraham živi nomadskim životom i stanuje pod šatorom, za razliku od Lota koji se nastanio u gradu (usp. Post 19, 2sl). U kasno poslije podne, zbog velike žege, putnici traže odmor i hladovinu. Abraham ih zove i srdačno prima. Nudi im osvježanje i okrepju. Pri tom se Abraham obraća samo jednome od trojice i to sa »ti«. Jedan od tih gostiju posve je poseban. Istaknuta je žurnost kojom domaćin želi služiti svojim gostima. Kod beduina sasvim je nepristojno pitati domaćina za njegovu ženu. Za vrijeme objeda gosti se ipak raspituju za domaćicu kojoj žele zahvaliti za dobar objed. Zahvala je ovdje osobita. Posjetitelji su dobro upoznati s mukom bračnoga para: »Vratit ću se k tebi kad isteče vrijeme trudnoće; a tvoja žena Sara imat će sina.«

Mario Cifrak

Sedamnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Bog je u svom svetom prebivalištu, Bog što u svom domu ujedinjuje svoj narod: on daje moć i silu narodu svome.

Ps 68, 6-7.36

Zborna molitva

Bože, zaštito i uzdanje naše, bez tebe ništa nije valjano, ništa sveto. Umnoži nad nama svoje milosrđe da se po tvom promislu i vodstvu tako služimo zemaljskim dobrima te srcem prionemo za nebeska. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, prinosimo ti darove dobivene od tvoje darežljivosti, da nam po tvojoj milosti posvete svagdašnji život i dovedu nas u vječnu radost. Po Kristu.

Prvo čitanje Post 18, 20-32

Čitanje Knjige Postanka

U one dane: Reče Gospodin: »Velika je vika na Sodomu i Gomoru! Grijeh je njihov pretežak. Idem dolje da vidim rade li zaista kako veli vika što je stigla do mene pa da znam.« Oni ljudi krenu odanle prema Sodomu. Abraham je još stajao pred Gospodinom pa se primače bliže i reče: »Hoćeš li iskorijeniti i nevina s krivim? Možda ima pedeset nevinih u gradu. Zar ćeš uništiti mjesto radije nego ga poštediti zbog pedeset nevinih koji budu ondje? Daleko bilo od tebe da takvo što učiniš: da ubijaš nevina i kriva pa da i nevini i krivi prođu jednako! Daleko bilo to od tebe! Zar da ni sudac svega svijeta ne radi pravo?« Nato reče Gospodin: »Ako nađem u gradu Sodomu pedeset nevinih, zbog njih ću oprostiti cijelomu mjestu.« Abraham će opet: »Ja se evo usuđujem govoriti Gospodinu, ja, prah i pepeo! Da slučajno bude pet manje od pedeset? Bi li uništio sav grad zbog te petorice?« On odgovori: »Neću ga uništiti ako ih ondje nađem četrdeset i pet.« I dometnu Abraham: »Ako ih se možda nađe četrdeset?« Odgovori: »Neću to učiniti zbog četrdesetorice.« Abraham će opet: »Neka se Gospodin ne ljuti ako nastavim. Ako ih se ondje nađe možda trideset?« Odgovori: »Neću to učiniti ako ih ondje nađem trideset.« I opet će Abraham: »Još se usuđujem govoriti Gospodinu. Ako ih se možda ondje nađe dvadeset?« Odgovori: »Neću uništiti grada zbog te dvadesetorice.« Nato će Abraham: »Neka se Gospodin ne ljuti ako progovorim još samo

jednom: Ako ih je slučajno ondje samo deset?«

Odgovori: »Neću uništiti grada

zbog te desetorice.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 138, 1-3.6-8

Pripjev: Kad sam te zazvao, uslišio si me, Gospodine.

Zahvaljujem ti, Gospodine, iz svega srca

jer si čuo riječi mojih usta.

Pred licem anđela pjevam tebi,

bacam se nice prema svetom hramu tvojemu.

Zahvaljujem imenu tvom

za tvoju dobrotu i vjernost.

Kad sam te zazvao, uslišio si me,

dušu si moju pokripio.

Drugo čitanje Kol 2, 12-14

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: S Kristom suukopani u krštenju, u njemu ste i suoskršli po vjeri u snagu Boga koji ga uskrisi od mrtvih. On i vas, koji bijaste mrtvi zbog prijestupa i neobrezanosti svoga tijela, i vas on oživi zajedno s njime. Milostivo nam je oprostio sve prijestupe, izbrisao zadužnicu koja propisima bijaše protiv nas, protivila nam se. Nju on ukloni pribivši je na križ.

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	81	Bog je u svom svetom hramu
Otpj. ps.:		Kad sam te zazvao (ŽV 07-2007)
Prinosna:	XV	Oče, primi žrtvu ovu
Pričesna:	241	Oče naš dobri, slavimo ti Ime
Završna:	259	Krist nas je sobom hranio

Kada molite ovako govorite: »Oče! Sveti se ime tvoje...«

Vitraj iz katedrale Notre-Dame u Chartresu, oko 1205.

Pričesna pjesma

Blagoslivljaj, dušo
moja, Gospodina
i ne zaboravi
dobročinstava
njegovih!

Ps 103, 2

Popričesna molitva

Gospodine, primili smo
pričest, spomendar muke
tvoga Sina. Molimo te da
nam bude na spasenje
što nam je u svojoj
neiskazanoj ljubavi
on darovao. Koji živi.

Pjesma prije evanđelja Rim 8,15bc

Primiste Duha posinstva:
u njemu kličemo: »Abba! Oče!«

Evanđelje Lk 11, 1-13

Išтите i dat će vam se!

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

Jednom je Isus na nekome mjestu molio. Čim presta, reče mu jedan od učenika: »Gospodine, nauči nas moliti kao što je i Ivan naučio svoje učenike.« On im reče: »Kad molite, govorite: Oče! Sveti se ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Kruh naš svagdanji daji nam svaki dan! I otpusti nam grijehе naše: ta i mi otpuštamo svakom dužniku svojem! I ne uvedi nas u napast!« I reče im: »Tko to od vas ima ovakva prijatelja? Pođe k njemu o ponoći i rečne mu: 'Prijatelju, posudi mi tri kruha. Prijatelj mi se s puta svratio te nemam što staviti pred a nj!' A onaj mu iznutra odgovori: 'Ne dosađuj mi! Vrata su već zatvorena, a dječica sa mnom u postelji. Ne mogu ustati da ti dadnem...' Kažem vam: ako i ne ustane da mu dadne zato što mu je prijatelj, ustat će i dati mu što god treba zbog njegove bezočnosti. I ja vama kažem: Išтите i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu tko kuca, otvorit će se. A koji je to otac među vama: kad ga sin zaište ribu, zar će mu mjesto ribe zmiiju dati? Ili kad zaište jaje, zar će mu dati štipavca? Ako dakle vi, iako zli, znate dobrim darima darivati djecu svoju, koliko li će više Otac s neba obdariti Duhom Svetim one koji ga zaištu!«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, snagom Kristove ljubavlju svi smo postali djecom nebeskoga Oca. S pouzdanjem u njegovu očinsku dobrotu uputimo mu svoje molitve:

1. Za Crkvu u svijetu: da, pouzdana u tvoju milost i okrijepljena tvojim Duhom, svim narodima pruža svjedočanstvo tvoga milosnog oćinstva, molimo te.
2. Za papu našega Franju, (nad)biskupa našega i sve pastire Crkve: čuvaj ih u istini svoje riječi i svojom ih mudrošću vodi da budu dostojni predvodnici tvoga naroda, molimo te.
3. Za sve koji su pritisnuti životnim iskušenjima i za one koji nemaju nade: daj im iskusiti snagu iskrene molitve kako bi u tebi mogli prepoznati svoga Oca, molimo te.
4. Za naše obitelji: obnovi u nama dostojanstvo tvojih sinova i kćeri i pomози nam da po svakodnevnoj molitvi sve više postajemo jedno srce i jedna duša, molimo te.
5. Za pokojnu našu braću i sestre: po svojoj dobroti primi ih u svoje vječno kraljevstvo, molimo te.

Svemogući vječni Bože, u svome Sinu Isusu Kristu dao si nam primjer novoga života i poučio nas duhu molitve predanja tvojoj volji. Nadahnjui nas i krijepi da nam život bude trajna hvala imenu tvojem. Po Kristu.

Pater noster...

Psaltir iz opatije sv. Albana, Engleska, 12. st.

I Isus uči svoje moliti. Formula Očenaša nije potpuna. Djelomična je. To nas upućuje na to da Isus svoje učenike nije učio nekoj formuli koju bi trebali zapamtiti. Učio ih je srcu molitve. Molitva nije formula. Molitva je stav prema Bogu. Isus poučava kakav je stav. Drugim riječima, u onome što on izgovara, a mi poznajemo kao molitvu »Oče naš«, možemo odčitati mjerilo molitve. Svaka se molitva može mjeriti ovom Isusovom molitvom.

Pouka o molitvi

Učenici mole Isusa da ih nauči moliti. Obraćaju mu se u vrlo preciznom trenutku: nakon što je on prestao moliti. Mora da su na njemu vidjeli promjene. Mora da im je njegova molitva bila poželjna. Iz onog što su na Isusu u molitvi vidjeli poželjeli su i sami tako moliti. Nije ih Isus pozvao da ih pouči. Inicijativa se za molitvu rađa se u ljudskome srcu, a zapaljuje u susretu s nekim tko moli. Isus je molio. Učenici su ga gledali u molitvi i poželjeli moliti. Poželjeli su, ali nisu znali kako moliti. Svi su djeca izabranog naroda i svi su svakodnevno molili. To je obveza svakog odraslog Židova. Pa ipak, odjednom su, gledajući Isusa, opazili da ne znaju moliti. I rodila im se želja da ih on pouči. Na početku ne stoji učiteljeva pouka. Na početku stoji želja učenika za poukom. Poučavati se može nekoga u kome se probudila želja za poukom. Najbolje što možemo nekomu dati jest želja za molitvom. Možda ovdje treba tražiti odgovor na neobični crkveni fenomen: puno govora o molitvi, a malo molitve. Kod Isusa je bilo drukčije. Molio je, a o molitvi je govorio kada su srca bila spremna čuti.

Oče naš...

Zaziv Oca na početku upućuje kako su naše molitve po mjeri odnosa s Ocem nebeskim. Molitva počinje uspostavom odnosa s Ocem. Odmah zatim slijedi trud da njegovo ime bude sveto. Ono je drukčije od drugih i izdvojeno je iz niza drugih imena. Otac i odnos s njime nisu jedan u nizu drugih. On je iznad drugih. Drukčiji od svih. Izdvojen, svet. Ovo je uputa kako sve naše molitve trebaju izlaziti iz temeljne svijesti razlike nebeskog Oca od svih drugih naših odnosa i potreba. Molitva da Božje ime bude sveto jest molitva za zbilju. Božje ime ne postaje sveto po ljudskim molitvama. Molitve ne mijenjaju Boga. On je svet prije nego li itko izgovori i jednu molitvu. Kada molimo za svetost njegova imena, molimo da bude ono što jest. Molitva je priznanje zbilje. Ulazak u dodir s njome. Izlazak iz iluzija, obmana i samoobmana. Svetost Božja već jest. Molimo da bude to što jest. Temeljni stav prema zbilji je: neka bude. Tako se naša volja usklađuje s Božjom. Molitva je usklađivanje s Bogom. Sa zbiljom! Molitva za dolazak kraljevstva Božjega je uputa kako svoje molitve valja smjestiti u trud oko porasta Božjega kraljevstva.

Molitva za svagdašnji kruh. Zadovoljenje temeljnih potreba nije odvojeno od odnosa s

Ocem nebeskim. Kruh i Otac nebeski su neodvojivi.

Oprost. Nemoguće je živjeti bez neprestanog oprosta uvrjeda. Dovoljno je jedan neoprost pa da se um i srce okamene. Neoprost veže i um i srce na dogođeno zlo. Odvajanje od zla, nakon što je prošlo njegovo vrijeme, temeljni je stav koji oslobađa dušu za život. Molitvi za oprost prethodi naše opraštanje. Oprost naših prijestupa i opraštanje drugima idu zajedno. Ne smije ih se odvajati. Ne smijem tražiti oprostjenje ako ne opraštam. Ne mogu opraštati ako ne vjerujem da će i moji prijestupi biti oprašteni. Ne opraštam li, okamenim. Ne molim li za oprostjenje, isto tako.

Ne uvedi nas u napast. Napast je da ostanemo sami sa zlom. Izgubljen je onaj komu se to dogodi. Isus je učinio sve da sâm uđe u srce zla kako bi svatko tko u njega upadne i ostane sâm u njegovu ponoru mogao u krajnjoj izloženosti zlu kriknuti i pružiti ruku nebeskom Ocu. U krajnjoj osamljenosti i izloženosti zlu čovjek može posegnuti za Ocem: izbavi nas od zla.

Forma molitve

Uz pouku o molitvi Isus pojašnjava i formu molitve. Riječ je o priči o tri prijatelja. Prvo mu je došao prijatelj, a on mu nema što da-

ti za jelo. Da bi nahranio prijatelja koji mu je došao u goste, on sâm odlazi drugom prijatelju i prosi od njega kruha. Ovaj koji prosi, nema kruha. Prosi, ali ne za sebe. Prosi za svoga prijatelja. Prosi od svoga prijatelja. Molitva je, čini se, odnos među ljudima u kojima jedan za drugoga tražimo ono što drugome nedostaje. Ova forma postavlja u pitanje naš redoviti način molitve. Mi se najčešće obraćamo Ocu tražeći od njega nešto za sebe ili za svoje.

Isus svoje poučava drukčijem načinu. Jedan koji nema traži za drugoga koji nema kod trećega koji ima. Molitva povezuje ljude, njihove nedostatke i gladi, njihove sposobnosti i njihove nadarenosti. Molitva otvara oči i srce za ono što drugi nema, a mi mu možemo pribaviti čak i kada sami nemamo. Otac nebeski je tamo gdje ljudi – bilo zbog onoga što nemaju, bilo zbog onoga što imaju – dolaze bliže jedan drugome. Kao da Isus svoje uči da opaze kako se Otac povlači u nevidljivost da bi tako bio temelj ljudskih odnosa i života.

Kada se naši molitveni susreti preobrazu u vrijeme molitve, na nama se opažaju promjene i dogodi se da nas poneko, kao nekad davno i učenici Isusa, zamoli da ga naučimo moliti. Sâma molitva jest najbolja škola molitve.

Ante Vučković

»Reci mi kako moliš, pa ću ti reći u kakvoga Boga vjeruješ.« Molitva najjasnije oslikava čovjekovo poimanje Boga. U molitvi nazvati Boga Ocem, znači izraziti potpuno povjerenje u njega. Pred Ocem nije potrebno tuđe posredovanje, preporuka; očinska su vrata uvijek otvorena, roditeljska ljubav uvijek naklonjena – unatoč svim našim zabudama i lutanjima. Zato je u svim krizama vjere i povjerenja u Boga potrebno vratiti se »Molitvi Gospodnjoj« i zaustaviti se samo na prve dvije riječi: »Oče naš!«

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Stajati pred Bogom

Post 18, 20-32

U dijalogu između Boga i Abrahama (Post 18, 20-32) kaže se da je Abraham »stajao pred Gospodinom« (18, 22). U prethodnom izvještaju o posjetiteljima bio je govor čas o trojici ljudi, čas o Bogu. Sada se jasnije razdvaja te su dvojica od njih ljudi, koji će kasnije biti nazvani anđelima (usp. 19, 1), a jedan je sam Bog koji ostaje uz Abrahama. Važno je također zamijetiti opasku da je Abraham »stajao pred Gospodinom«. To je već stav molitve. Dijalog je prikazan poput razgovora dvojice ljudi. Tako se i Abraham primiče još bliže Bogu te razgovor postaje još prisniji i povjerljiviji (18, 23). Riječ je o vječnom pitanju o tome zašto i nevini pate, zašto tragedije pogađaju sve bez razlike. Tu je i začetak govora o osobnoj odgovornosti koji će biti razvijen kroz kasnije biblijske spise (usp. Pnz 7, 10; 24, 16), a osobito kod proroka (usp. Jr 31, 29-30; Ez 14, 12-13). Izvještaj je sastavljen tako da Bog ni u jednom trenutku ne zaniječe svoju milost.

Darko Tepert

Osamnaesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

O Bože, spasi me,
Gospodine, u pomoć
mi pohitaj! Ti si pomoć
moja i spasitelj:
Gospodine,
ne kasni!

Ps 70, 2,6

Zborna molitva

Gospodine, vođo i
stvoritelju naš, mi se tobom
ponosimo.
Nek nad nama bude tvoja
dobrota. Obnovi u nama što
je tebi drago i sačuvaj što si
obnovio. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Posveti, molimo,
Gospodine, ovaj prinos i
primi našu unutarnju
žrtvu: učini da ti
postanemo vječnim
darom.
Po Kristu.

Prvo čitanje Prop 1,2;2,21-23 *Što ima čovjek od sve brige srca svoga?*

Čitanje Knjige Propovjednikove
Ispraznost nad ispraznošću, veli
Propovjednik, ispraznost nad ispraznošću,
sve je ispraznost! Jer čovjek se trudi mudro
i umješno i uspješno, pa sve to mora
ostaviti u baštinu drugomu koji se oko toga
uopće nije trudio. I to je ispraznost i velika
nevolja. Jer što on dobiva za sav svoj napor
i trud koji je pod suncem podnio? Jer svi
su njegovi dani doista mukotrpni, poslovi
mu puni brige; čak ni noću ne miruje srce
njegovo. I to je ispraznost.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 90, 3-6.12-14.17

Pripjev: Gospodine, ti nam bijaše okrilje
od koljena do koljena.

Smrtnike u prah vraćaš
i veliš: »Vratite se, sinovi ljudski!«
Jer je tisuću godina u očima tvojim
ko jučerašnji dan koji je minuo
i kao straža noćna.

Razgoniš ih ko jutarnji san,
kao trava su što se zeleni:
jutrom cvate i sva se zeleni,
a uvečer već se suši i vene.

Nauči nas dane naše brojiti
da steknemo mudro srce.
Vrati se k nama, Gospodine! Ta dokle ćeš?
Milostiv budi slugama svojim!

Jutrom nas nasiti smilovanjem svojim
da kličemo i da se veselimo u sve dane!
Dobrota Gospodina, Boga našega,
nek bude nad nama!
Daj da nam uspije djelo naših ruku,
djelo ruku naših nek uspije!

Drugo čitanje Kol 3, 1-5.9-11 *Tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu.*

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Kološanima
Braćo: Ako ste suuskrsli s Kristom, tražite
što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu!
Za onim gore težite, ne za zemaljskim!
Ta umrijeste i život je vaš skriven s Kristom
u Bogu! Kad se pojavi Krist, život vaš,
tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi.
Umrtvite dakle udove svoje zemaljske:
bludnost, nečistoću, strasti, zlu požudu
i pohlepu – to idolopoklonstvo!
Ne varajte jedni druge! Jer svukoste
staroga čovjeka s njegovim djelima
i obukoste novoga, koji se obnavlja
za spoznanje po slici svoga Stvoritelja!
Tu više nema: Grk – Židov,
obrezanje – neobrezanje, barbar – skit,
rob – slobodnjak, nego sve i u svima – Krist.
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	78.3	O Bože, spasi me
Otpj. ps.:		Gospodine, ti nam bijaše okrilje (ŽV 09-2007)
Prinosna:	229	Od Božje snage
Pričesna:	242	O sveta gozbo
ili:	199-200	O Kruše živi, milosni
Završna:	762	Zdravo Djevo

Klonite se i čuvajte svake pohlepe.

Vitraz iz katedrale Notre-Dame u Chartresu, oko 1205.

Pričesna pjesma

Ja sam kruh života,
govori Gospodin:
Tko dolazi k meni,
neće ogladnjeti;
tko vjeruje u mene,
neće ožednjati nikada.

Iv 6, 35

Popričesna molitva

Gospodine, ti nas
oživljuješ nebeskim
darom: prati nas
stalnom ljubavlju
i učini dostojnima
vječnog otkupljenja.
Po Kristu.

Molitva vjernika

Pjesma prije evanđelja Mt 5,3

Blago siromasima duhom:
njihovo je kraljevstvo nebesko!

Evanđelje Lk 12, 13-21

Što si priprazio, čije će biti?

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Netko iz mnoštva reče Isusu:

»Učitelju, reci mome bratu
da podijeli sa mnom baštinu.«

Nato mu on reče:

»Čovječe, tko me postavio sucem
ili djeliocem nad vama?« I dometnu im:

»Klonite se i čuvajte svake pohlepe:

koliko god netko obilovao, život mu nije
u onom što posjeduje.«

Kaza im i prisposodobu:

»Nekomu bogatu čovjeku

obilno urodi zemlja

pa u sebi razmišljaše:

'Što da učinim?

Nemam gdje skupiti svoju ljetinu.'

I reče: 'Evo što ću učiniti!

Srušit ću svoje žitnice i podignuti veće

pa ću ondje zgrnuti sve žito i dobra svoja.

Tada ću reći duši svojoj:

dušo, evo imaš u zalihama mnogo dobara

za godine mnoge. Počivaj, jedi, pij, uživaj!

Ali Bog mu reče: 'Bezumniče!

Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe!

A što si priprazio, čije će biti?'

Tako biva s onim koji sebi zgrće blago,
a ne bogati se u Bogu.«

Riječ Gospodnja.

Svemogućemu Bogu, u kojemu je pohranjeno
sve naše blago, povjerimo svoj život
i njemu se pouzdanom molitvom utecimo:

1. Crkvu svoju, Gospodine, poslao si da u svijetu
u kojem živi bude znak neba. Okrijepi je
svojom mudrošću da ne teži za bogatstvom
svijeta, nego da se u radosnom služenju
zauzima za vječna dobra, molimo te.
2. Za ljude koje si obdario obiljem zemaljskih
dobara: daj im spoznati da vrijednost života
ne počiva u blagu koje posjeduju, nego
u vjernom življenju tvoje riječi, molimo te.
3. Za ljude koji nose teret siromaštva,
nezaposlenosti i oskudice: obdari ih
bogatstvom svoga Duha i pomози da
po svjedočanskoj ljubavi tvojih vjernika
osjete tvoju dobrotu i blizinu, molimo te.
4. Za ovu župnu zajednicu: nadahni nas
na istinsko zajedništvo te u svojoj sredini
umijemo prepoznati sve potrebite
i radosno im pomagati, molimo te.
5. Za pokojnu braću i sestre: za dobra koja nam
s ljubavlju ostaviše nagradi ih blagom
vječnoga života, molimo te.

Bože, izvore svakoga dobra, obdari nas mudrošću
evanđelja da se zemaljskim dobrima znademo
pravo služiti, a za nebeskima istinski težiti.
Po Kristu Gospodinu našem.

Golema ispraznost i sveto imanjenje

U teološkoj i duhovnoj tradiciji nekoć je postojala velika ljubav prema starozavjetnim knjigama, a dolazila je do posebnoga izražaja u mnogobrojnim komentarima. Danas, osim stručnih i znanstvenih ezgegetskih studija, starozavjetni spisi nažalost više nisu predmet teoloških i duhovnih razmatranja. Usudili bismo se reći da je Stari Zavjet, koliko god ga Drugi vatikanski sabor nastojao oživjeti, još uvijek zaboravljen u životu većine kršćana. Ta činjenica posebno je vidljiva u trima starozavjetnim knjigama koje su nekad bile nezaobilazne u životu vjernika: Knjiga Mudrih izreka, Knjiga Propovjednikova i Pjesma nad pjesmama. Crkveni oci

posvetili su mnogobrojna svoja promišljanja tim knjigama, prema kojima su strukturirali stupnjeviti rast u duhovnomu životu. Prvo se započinjalo s krjeposnim životom (Knjiga Mudrih izreka), potom je uslijedio kritički odmak spram svijeta (Knjiga Propovjednikova) da bi se završavalo sa sjedinjenjem vjernika s Bogom (Pjesma nad pjesmama). Kao što rekospo, danas ni traga o tim knjigama u našim modernim teološkim i duhovnim spisima. Zato je dobro da nam Crkva stavlja na razmatranje jedan od najvažnijih tekstova Knjige Propovjednikove: »Ispraznost nad ispraznošću, veli Propovjednik, ispraznost nad ispraznošću, sve je ispraznost!«

Sve isprazno bez Boga

Zbunjujuće zvuče te rečenice. Naše su uši previše »korektne«, eufemizirane da bi mogle dopustiti ovakve teške riječi. Zašto? Za nas je svijet postao zadnje obzorje djelovanja; osim svijeta ne postoji ništa, pa vjera ne može i ne smije biti protiv svijeta kao takvoga. No, dobro je da postoji Sveto pismo, Božja riječ koja nas od vremena do vremena budi u našim misaonim uspavankama. Dakle, sve je ispraznost. Da, baš sve je ispraznost, sve što god mislimo, činimo, djelujemo, *sve je isprazno kad se usporedi s Bogom*. I ne samo to. Sve je isprazno, jako i odveć *isprazno ako je bez Boga, ako sve to ne vodi Bogu*. Knjiga Propovjednikova, ako tako možemo reći, »čekićari« svijet u njegovoj samodostatnosti, ukazuje na njegovu besmislenost, odnosno raskrinkava nam svijet bez Boga, bezbožni svijet u njegovoj najdubljoj ispraznosti. Taj predivan tekst o ispraznosti ne dopušta nam da nas blještavilo uspjeha, moći, karijere, fine mode, moćnih odora, bogatih kuća, automobila, zavede i zaslijepi, da pomislimo kako smo jadni spram toga blještavila. Ne, za nas kršćane sve navedeno, ali sve, ama baš sve to, bez Boga i usporedbi s Bogom, golema je praznina, ništavilo i bijeda. A to je i Krist sjajno opisao slikom

Bohumil Kubišta, 1915.

»objeljenih grobova« (usp. Mt 23, 27). Izvana čisti, fini, bijeli, a iznutra trulež bez Boga. Sa- da postaje razvidno zašto Knjiga Propovjedni- kova predstavlja drugi stupanj na duhovnom putu prema Bogu. Samo onaj za koga se Bog ni s čim ne da usporediti, samo za onoga za koga je sve bez Boga ispraznost, taj tek dolazi ispravno k Bogu, taj tada postaje zaručnicom Zaručnika, Isusa Krista.

Ispraznost pohlepe i pohlepa za Bogom

Knjiga Propovjednikova savršeno nas uvodi i u ozračje današnjega evanđeoskog odlomka. Imamo pred sobom osobu ispraznosti, pohle- pnika. Pohlepnik misli da će ga usrećiti posje- dovanje. On čini upravo ono što Knjiga Propo- vjednikova »čekićari«. On ne samo novac, ne- go sve stvari ovoga svijeta (uspjeh, moć, čast), smatra krajnjom vrjednotom, misli da će ga to učiniti sretnim, živim, ispunjenim.

U svojem razmatranju o pohlepi Toma Akvinski razlikuje dvije vrste: pohlepu čuva- nja i pohlepu uzimanja. Prvu naziva nehum- nom jer uzrokuje u čovjeku otvrdnuće srca. Čovjek postaje neosjetljiv za drugoga, gleda samo sebe. Druga vrsta pohlepe stvara u čo-

vjeku trajni nemir; pohlepnik troši svoje naj- bolje životne energije u pretjeranom uzima- nju, zgrtanju onih stvari koje ga ne mogu is- puniti, koje ga čine duboko ispraznim, jer su isprazne bez Boga. Neka se pisac ovih redaka i čitatelj priupitaju kojoj to pohlepi oni pripa- daju, koja ih to pohlepa čini »bogato prazni- ma« (sv. Augustin).

Krist nas želi osloboditi od ispraznosti po- hlepe. Umjesto da budemo pohlepni za ovoze- maljskim stvarnostima, ako tako smijem reći, Krist nas poziva da budemo pohlepni za Bo- gom, da se »bogatimo u Bogu«: »Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne bogati se u Bo- gu.« Prema tome, sreća se za kršćane sastoji u pohlepi za Bogom kojega se ne može posje- dovati: »Koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje.« Sreća je u ono- mu što ne možemo posjedovati, što ne može- mo nikada imati, a to je Bog. Ili, drukčije reče- no, onoga kojega nemamo, a to je Bog kojega ljubimo, to je drugi čovjek kojega ljubimo, tek njega uistinu i stvarno imamo. Čudesno je to imanje, to je imanje kroz nemanje, to je sveto imanje koje je trajno, koje nam nitko ne može oteći, jer Bog nas u njemu ima...

Ivica Raguž

U pouci o opasnosti pohlepe Isus iznosi prispodobu o »nekome bogatom čovjeku«. Prispodoba ga prikazuje bez imena, bez obitelji, kao samca. On zacijelo nije samac, ali ja u životu ostao »sâm« jer ne vidi nikoga doli sebe samoga. U njegovim brigama nema mjesta za druge. Zato nastupa Treći, Bog, koji u svakome trenutku može zaiskati njegov život. Kada je Bog stranac, tada čovjek ostaje najvećim siromahom.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Rad kao udioništvo u Božjemu djelu Prop 1, 2; 2, 21-23

Početna rečenica zapravo je refren Knjige Propovjednikove (Prop 1,2). Riječju »ispraznost« ovdje je prevedena hebrejska riječ hevel koja zapravo označava »dah«, »paru«, kao nešto prolazno i beznačajno. Na taj je način opisana i čovjekova krhkost. Peterostruko ponavljanje toga izraza samo naglašava monotonost i razočarenje. Odlomak se nastavlja recima koji se bave čovjekovim radom. Sveti pisac uviđa da čovjek svojom umješnošću može načiniti mnogo dobra, no pita se koja je svrha toga napora (2, 21). Ne čini mu se ni da je zarada, mogućnost preživljavanja, dovoljna naknada za čovjekov rad (2, 22) jer rad prožima čitavo ljudsko življenje, pa se čovjek ni noću ne može smiriti od brige za svoj posao. Stoga i ovdje odjekuje refren: »I to je ispraznost.« (2, 23) U kršćanskoj perspektivi rad poradi zarade ostaje ispraznost, a rad koji u svome korijenu ima ljubav, brigu za druge, brigu za opće dobro, sudioništvo je na Božjemu stvoriteljskom i otkupiteljskom djelu.

Darko Tepert

Liturgija između ispunjenja i nade

Razna teološka tumačenja o slavlju euharistije i upute o oblikovanju liturgijskoga slavlja ostavljaju nas katkada u nesigurnosti je li liturgija već ostvarenje Kristova djela spasenja ili je ona samo slavlje nade u ispunjenje Božjega kraljevstva. Molio bih vaše pojašnjenje.

p. Marko

Slaveći otajstva spasenja i živeći dar vjere Crkva nikada ne može izbjeći iskustvo napetosti dviju zbilja: one koju živi i one koju iščekuje. Zapravo se iščekivanje »budućega svijeta« događa samo ondje gdje se životom anticipira nada u puno zajedništvo s Bogom, koje nazivamo vječnost, nebesko kraljevstvo, spasenje... To je jasno potvrdio i Drugi vatikanski koncil: »Sve dok ne nastanu novo nebo i nova zemlja u kojima će obitavati pravednost (usp. 2Pt 3, 13), putujuća Crkva u svojim sakramentima i ustanovama, koje pripadaju ovome vremenu, nosi obličje ovoga prolaznog svijeta« (*Lumen gentium*, 48). Premda u sebi nosimo snagu Duha Svetoga i dar vječnoga života, ipak u sebi uzdišemo i želimo biti s Kristom u slavi (usp. Rim 8, 23; Fil 1, 23). Liturgija Crkve, osobito u slavlju euharistije, pomiruje tu napetost. U istome liturgijskom slavlju priznajemo se grješnicima i dionicima nebeske Crkve, molimo za oprostjenje i pridružujemo se pjesmi nebesnika, imamo udjela u nebeskoj gozbi i istovremeno govorimo o poslanju u svijetu... Liturgija nosi »obličje ovoga svijeta«, ali postaje mjestom anticipacijskoga iskustva obećanoga dara spasenja. Stoga liturgijska teologija i duhovnost, obredno oblikovanje slavlja, liturgijska simbologija, liturgijska umjetnost i kateheza imaju zadaću pridonijeti življenju i slavljenju Kristovih otajstava spasenja upravo u toj »otajstvenoj pomirenosti« sadašnjega i budućega.

Ipak, u povijesnom iskustvu Crkve bilo je trenutaka u kojima se htjelo istaknuti samo jedan vidik nauštrb drugoga, pa su liturgijska slavlja katkada bila oblikovana kao slavlje potpunoga ispunjenja Kristova kraljevstva u ovome svijetu, a katkada kao bijeg od svijeta, kao obredno poniranje u neprolazno, u ono što ne pripada ovomu svijetu. Takva su jednostrana gledanja uvijek izazivala duboke krize u otkrivanju smisla i ljepote liturgije Crkve. Ona se

zamjećuju i u današnjim pastoralnim tražanjima. Zacijelo je lakše prepustiti se samo jednomu od tih pristupa; tada i teološka načela, i estetički kriteriji i obredne norme postaju jasnijima i sigurnijima, ali time ne nude jasnoću i sigurnost kršćanskoga življenja. Liturgijsko obredno pomirenje ispunjenja i nadanja, vremenitoga i vječnoga, zemaljskoga i nebeskoga, iziskuju stanoviti rizik vjere, hrabrost koja umije živjeti vječnost ne strahujući da će biti ugašena u vremenu, nego, naprotiv, nastojeći da ona preobražava vrijeme i svijet.

Na tragu takvoga razmišljanja može se reći da liturgija uvijek nosi *iskustvo praga*, prijelaza, te tako temeljna životna pitanja postavlja na nov način: pitanje »Tko smo?« liturgijsko iskustvo praga preoblikuje i prireči u znatno šire pitanje: »Gdje živimo?« Ako je vlastitost kršćanina da u ovome svijetu bude »kao stranac« (usp. 1Pt 2, 11), samim time on nije pokazao svoj kršćanski identitet. Da bi ostao stranac, on mora pokazati čime je 'stran' ovome svijetu, iz čega se iščitava njegov identitet i u kojoj je domovini njegova pripadnost. Prag, pojašnjava M. Heidegger, nosi čitavu strukturu vrata i zida koji dijele dvije stvarnosti; to je mjesto u kojemu se susreću i prožimaju dvije zbilje. Zato prag nosi iskustvo boli; on dijeli, a dijeljenje uvijek ostavljan ranu; on omogućuje susret, koji također postaje bolan jer iziskuje trud oko prihvaćanja novoga i nepoznatoga.

Potrebno je u liturgiji čuvati tu dimenziju praga, unatoč boli i nesigurnosti koja se živi na tome mjestu. Liturgijsko slavlje, premda oblikovano na sasvim određenome mjestu i u sasvim određenome vremenu, postaje iskustvo *ne-mjesta* i *ne-vremena* (J.-Y. Lacoste), ali time ne postaje manje stvarno ili manje životno. Liturgija zato uvijek bistri naš životni identitet, ispisan Kristovim životom, ali i pokazuje kakav odnos graditi prema svijetu u kojemu živimo. ■

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
 Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050 • faks: +385 (0)1 5635 051
 e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

Ivica Raguž
Sretni u nadi
 TEOLOŠKA RAZMATRANJA O SREĆI

Sreća. Ima li još u iskustvu vjere mjesta za govor o sreći? Je li sreća oprječna življenju vjere ili se zrelost vjere ogleda upravo u životu koji je ispunjen srećom? Kršćanska se duhovnost kroz zadnja stoljeća ustručavala razmišljati o sreći. No, sreća pripada iskonskomu kršćanskom iskustvu jer se rađa iz susreta s Bogom. Ova knjiga, slijedeći misao o sreći kroz filozofsku i teološku predaju, otvara put ponovnom otkrivanju sreće, sreće u Bogu, te pokušava vratiti »čežnju za srećom« u ozračje kršćanskoga iskustva kako bi se vjernik mogao odgovorno pitati: »Jesam li sretan?«

www.hilp.hr

tvrdi uvez • 12,5x20 cm • 312 str. • 120,00 kn

IVICA RAGUŽ
Sretni u nadi
 TEOLOŠKA RAZMATRANJA O SREĆI

Ksaverska cesta 12a
 10000 ZAGREB

+385
 (0)1-5635-050

+385
 (0)1-5635-052

narudzbe@hilp.hr

Vrtlog grijeha
 A. VUČKOVIĆ

Već objavljeno u
 BIBLIOTECI ODJECI

A. Vučković
Vrtlog grijeha

www.hilp.hr

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3 EUR; 5 CHF; 6 USD; 6 CAD; 7 AUD
 Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 39 EUR; 65 CHF; 78 USD; 78 CAD; 97.50 AUD • BiH, SRB, MNE: 30 EUR
 Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – 2340009-1110174994
 model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – 703000-012769
 SWIFT: PBZGHR2X – IBAN: HR88 2340 0091 1101 7499 4

